ساتمەی زمان لە نێوان سەباح ڕەنجدەر و حەکیمی مەلا ساڵح_ دا … سەدیق سەعید ڕواندزی

ئەزموون و شوناسی شیعری سەباح ڕەنجدەربە گشتی ، ئەزموونێکی ئاڵۆز و قووڵ و پڕلە تێڕوانینی هزریی و زمانی، کە بە هیچ شێوەیەك ناچێتە چوارچێوەی ئەو زمانە باوەی لە شیعری شاعیرانی تر هەیە. ئەم زمانە تایبەتە، فاکتەرێکی سەرەکی مانەوە و بەردەوامی ئەو ئەزموونە شیعرییەیە کە ساڵانێکە شیعری ئەم شاعیرەی پێ دەناسرێتەوە و لە دەرەوەی ئەزموونەکانی ترە، لە ڕووی ناوەڕۆك و شوناسی شیعریدا. تەنانەت شیعرەکانی ئەو لە ڕووی زمانەوە لە دەرەوەی ئەوجۆرە بینین و لێکدانەوانەیەن، کە بە گشتی بۆ شیعری کوردی دەکرێت. بە بڕوای من هەر ئەمەشە ئەوانە دەخاتە هەڵەوە کە ئەزموونی ڕەنجدەر دەخوێننەوە. میتۆدی خوێندنەوەی ئەزموونی شیعری کوردی بە گشتی، بۆ خوێندنەوەی دەقە شیعرییەکانی ڕەنجدەر ناشێت. بەڵکو ئەو ئەزموونە، زۆرتر لە خوێندنەوەیەك هەڵدەگرێت و لە هەندێ کاتیشدا مانای شیعری لای خوێنەر، وەك کۆدێکی نەکراوە دەمێنێتەوە. ئەم شاعیرە، یەکێکە لەو شاعیرانەی، زمانێکی هونەری چڕو ئاڵۆزی شیعریی هەیە و پاشخانیچکی زمانەوانی گەورەی هەیە، کە زۆر باش دەزانێت وشە لە چوارچێوەی مانای شیعریدا بەرجەستە بکات و زۆر بەکەمی تووشی ساتمەی زمان ببێت. بۆیە کاتێ وتاری زمان و بیرکردنەوەی شیعری(حەکیمی مەلا ساڵح) م خوێندەوە، کە لە بارەی ئەزموونی شیعری چەند دەقێکی سەباح ڕەنجدەرە، بە پێویستم زانی وەك خوێنەرێکی شیعرەکانی ئەم شاعیرە، هەڵوەستەیەك بکەم و چەند سەرنجێکی کورت ، لە بارەی ڕاستکردنەوەکانی نووسەر کە بۆ شاعیر نووسیونی بخەمە ڕوو. لە هەندێ دەربڕین و گوزارشتکردندا، ئەوەی شاعیر نووسیویەتی ڕاستە و ئەوەی حەکیمی مەلا ساڵح ڕاستیکردۆتەوە هەڵەیە. ئەوانیش:_

یەکەم:_ نووسەر نووسیویەتی:_(ماسی ئاوزادە دروست نییە، بەڵکو ڕۆشنایی زادە دروستە. چونکە ڕۆشنایی بە مانای ئاو دێت). ڕۆشنایی بە مانای ئاو نایەت، گریمان ئەگەر مەبەستی نووسەر ئاوی ساف و ڕوون بێت کە ڕۆشنایی دەداتەوە، ئەوا هەموو ئاوێك ساف و ڕوون نییە. ئەمە لەلایەك، لەلایەکی ترەوە، مەبەست لە ماسی ئاو زادە، ئەوە نییە کە ماسی لە ئاودا دەژیت. چونکە دەبێ شاعیرێکی هوشیاریی وەك سەباح

ڕەنجدەر نەزانێت ماسی لە ئاودا دەژیت؟ بێگومان. بەڵکو مەبەستی ئەو زادە و لە دایکبوونەیە، کە لەماسییەوە دروست دەبێت. کە ڕەنگە ماسی میتافۆر بێت بۆ شتێکی تر.

دووەم:_ نووسەر نووسیویەتی:_(هەموومان دەزانین چارۆگە پەیوەندی بە بەلەمەوە نییە، بەڵکو تایبەتە بە کەشتی ناو زەریاکان). بێگومان ئەوەی شاعیر نووسیویەتی ڕاستە و ئەوەی نووسەری کتێبەکە دەیڵێت هەڵەیە. چونکە بەلەمی چارۆگەدار هەیە و کەشتی و پاپۆڕی گەورە چارۆگەیان نییە. تەنانەت لە یارییەکانی ئۆلۆمپیدا، وەرزشێك هەیە بە ناوی (پێشبڕکێی بەلەمی چارۆگەدار).

سێیەم:_ نووسەر دەنووسێت(باخچەی پرتەقاڵ) هەڵەیە و دەبوو سەباح ڕەنجدەر بنووسێت(باغی پرتەقاڵ) ، چونکە پرتەقاڵ لە باغدا دەڕوێت. وەك خوێنەرێك لە كاك حەكیم دەپرسم، ئەی ئەو پرتەقاڵانەی لە نێو باخچەی بچووکی ماڵان پێ دەگەن، هەر پڕتەقاڵ نین؟!. سێیەم:نووسەر دەنووسێت:_(سەوڵ تایبەتە بە بەلەم، کەلەك بە کندر ڕادەکێشرێت). بێگومان سەوڵ بۆ کەلەکیش بەکار دێت. لە سەردەمی شاخدا، دەیان جار پێشمەرگە لە بەنداوی دوکاندا، بە کەلەك پەڕیونەتەوە. خۆ ئەگەر ڕووبارو گۆماوێکی گەورە هەبێت کە لە مەودای کندر دوورتربێت، دەبێ سەوڵ بۆ کەلەك بەکاربێت نەك کندر.

چوارەم:_ نووسەرنووسیویەتی:_(هەڵۆ باڵی هەیە دەستی نییە، بەڵکو چڕنووکی هەیە). هەڵبەتە سەباح ڕەنجدەریش دەزانێت هەڵۆ دەستی نییە. ئەو مەبەستی دەست نییە لە ئاستی فیزیکیدا، بەڵکو زۆرکات هەڵۆ، بە هەردوو چڕنووکی، نێچیرێك دەگرێت و دەیخوات. وەك چۆن مرۆڤ بۆ خواردن دەستەکانی بەکار دێنێت.ئەم خەسڵەتە سرووشتییە لای زۆر لە زیندەوەران دەبینرێت.

پێنجەم:_ نووسەر نووسیویەتی:(کەروێشك لانەی هەیە، هێلانەی نییە). ئەمەش وەك سەرنجێك لە بارەی شیعری سەباح ڕەنجدەرەوە نووسیویەتی، کە ئەو بە ساتمەی زمان وەسفی دەکات. گریمان ئەوەی شاعیر هەڵەیە، بەڵام ئەوەی نووسەری کتێبەکەش نووسیویەتی هەرهەڵەیە. چونکە کەروێشك(کونی هەیە). بۆ نموونە دەڵێین:(کونە کەروێشك). بە گشتی شیردەرەکان کونیان هەیە، جا لەنێو دار بێت، یان زەوی. باڵدارەکانیش لانە و هێلانەیان هەیە.

شەشەم:_ نووسەر نووسیویەتی:(شێڵش وشەیەکی زەق و زۆپە) دەکرا لە بەرامبەر ئەو وشەیە، ڕووبار یان بلێسە بنووسرێت. بەرلەوەی سەرنج

لەوبارەوە وەك خوێنەرێك بدەم، دێڕە شیعرەکەی سەباح ڕەنجدەر دەنووسمەوە کە دەڵێت:

بە خۆت نوقمی لە دڵی شۆڕشە کورتەکان

مەبەستی نووسەر ئەوەیە، کە لە جێگەی وشەی شۆڕش، وشەی ڕووبار یان بلێسە بنووسرایە جوانتر بوو. بەڵام ئایا ئەم دوو وشەیە، هەمان واتای وشەی شۆڕشیان هەیە؟ ئەمە لەلایەك، لەلایەکی ترەوە، بلێسە کورت و درێژی نییە، بەڵکو بلێسەی گەورە و بلێسەی بچووك هەیە. لە هەردوو ڕووەکە، ئەوەی شاعیر گونجاوترو بابەتیترو ڕاستترە.

هەفتەم:_ نووسەر نووسیویەتی:_(خەسڵەتی کلك درێژ بۆ قەلە باچکە خەسڵەتێکی داسەپاوە و هونەری نییە).مەبەست لێرەدا،خودی کلك نییە وەك پێکهاتەیەکی فیزیکی ئەو باڵندەیە، بەڵکو مەبەست کورت و درێژی ئەو بەشەی باڵندەیە، چونکە قەلە باچکەکان، هەموویان کلکیان وەك یەکتری نییە.

هەفتەم:_ نووسەر نووسیویەتی:_(گوێڕایەڵ بۆ کەسی ژیرە). وەك خوێنەرێك دەپرسم، بە چ پێوەرێك ئەم وشەیە تەنها بۆ کەسانی ژیرە؟. مەگەر بزۆزو سەرکێشەکان، لە هەموو کەس زیاتر پێویستییان بە گوێڕایەڵی نییە.

هەشتەم:_ نووسەر نووسیویەتی:(قیبلەنما دادەنرێ و داناخرێ). سەرەتا با دێڕە شیعرەکەی ڕەنجدەر بنووسینەوە کە دەڵێت:

سەر لە ڕێیە و ڕووگەنما دادەخا

بەدیدی من وەك خوێنەرێکی ئاسایی، دەکرێ بە دوو واتاوە ئەم دێڕە لێك بدەینەوە. لەلایەکەوە ئاماژەیە بۆ کەسێك کە ڕێ دەکات، بەڵام ئاراستەکەی نازانێت و بە کوێریی و سەرلێشێواوی هەنگاو دەنێت، لەلایەکی تریشەوە کەسێك کە نوێژ دەکات ڕووگە نابینێت. چونکە لە بنەڕەتدا بۆ فریودانە و ئاییندارییەکەی بەدڵ و ڕوح نییە.

نۆیەم: نووسەر نووسیویەتی:_(سیفەتی ترش و مزر بۆ هەلوژە زیادەیە، چونکە هەلوژە بۆخۆی ترش و مزرە). بەڵام بە پێچەوانەوە هەندێ جارهەڵوژەی شیرینیش هەیە.

دەیەم:_ نووسەر نووسیویەتی:([illegible]). [illegible]:

ژیان ڕووی خۆشکرد و بزەیەکی نواند

لە ڕاستیدا، بزە تایبەتە بە شوێنێکی دیاریکراوی ڕووخساری مرۆڤ کە ئەویش لێوە. بۆیە مەرج نییە هەموو ڕووخۆشییەك بزەی لەگەڵ دابێت. هاوکات دەکرێ دەم و چاوی مرۆڤ لە حاڵەتی زۆر ئاساییش دابێت، بەڵام بزەش بکات. بۆیە ئەوەی شاعیر دروستترە.

یانزەم:_ نووسەر نووسیویەتی:([illegible]). [illegible]:
کووچە و کۆڵانی شار چی بەسەر دێت.
بە بڕوای من، نووسەری کتێبەکە بۆچوونی وایە کوچەش هەر کۆڵانە. بەڵام کوچە باریکترو مەودا تەسکترە لە کۆڵان. بۆیە ئەگەر بە وردی دیقەت بدەین، لە زمانی کوردی هەمیشە دەگوترێت:_(گشت کوچە و کۆڵانەکانی شار).

دوانزەم:_ نووسەر نووسیویەتی:(ناسینی دووەم زیادەیە). سەرەتا دێڕە شیعرەکەی شاعیر دەنووسینەوە کە دەڵێت:_
لە ناسینی خودا و ناسینی تۆدا
بە بڕوای من، نووسەر ورد نەبووە لە خوێندنەوەی ئەو دێڕە، لەبەر ئەوەی ناسینی دووەم زیاد نییە. ئەگەر ناسینی دووەم لا بدەین، مانای وایە شاعیر لەیەك چرکە ساتدا خودا و ئەویشی ناسیوە. بەڵام مانای دێڕە شیعرەکە، ناسینی خودا و ناسینی ئەوە لە دوو کاتی جیادا.
بە گشتی ئەو نووسینەی نووسەر، کە بە ناوی زمان و بیرکردنەوەی شیعرییەو لە بارەی ئەزموونی ڕەنجدەر نووسیویەتی، پێویستی بە هەڵوەستە کردن و شڕۆڤە کردنی زیاترە، بە تایبەتیش لە ڕووی لێکدانەوەی شیعرەکانەوە. بەڵام ئەوەی لە هەمووی زیاتر بۆمن جێگەی سەرنج بوو ئەوەیە، کە نووسەر ئەزموونی ڕەنجدەر، دەبەستێتەوە بە ئەزموونی سوهراب. بێگومان نکۆڵی لەوە ناکرێت کە سوهراب و فروخ، کاریگەریەتییان بە سەر سێ بەشی شاعیرانی کوردەوە هەیە، بە تایبەتیش لە دوای هەشتاکانەوە و دوای ڕاپەڕین. بەڵام هەر کەسێك بچووکترین زانیاریی لە بارەی شیعری سەباح ڕەنجدەرەوە هەبێت، دەزانێت ئەزموونی ڕەنجدەر، هیچ پەیوەندییەکی بە سوهرابەوە نییە. ئەگەر دنیابینی ئەو دوو شاعیرە لە یەکتری نزیك بوایە، ئێستا ئەزموونێك نەدەبوو بە ناوی ئەزموونی سەباح ڕەنجدەر. بۆیە بەلامەوە سەیربوو، کە چۆن نووسەرو لێکۆڵەرێکی وەك حەکیمی مەلا ساڵح ئەوە بۆچوونیەتی. تەنانەت ئەگەر تەنها لە ڕووی زمانی دەربڕینەوە، بڕوانینە شیعرەکانی سوهراب و سەباح ڕەنجدەر، دەبینین ئەو سادەیەی لە شیعری سوهرابدا هەیە، بە هیچ شێوەیەك لە ئەزموونی ئەم شاعیرە

لە ژێوانەوە تاکو سەرەتا وشە بوو بوونی نییە. دەکرێ لەم بارەیەوە خوێنەران خۆشیان بگەڕێنەوە سەر هەردوو ئەزموونەکە.

ڕواندز

کۆتایی تشرینی یەکەمی 2020

ماکرۆن چی گوت؟ … کاوە هادی

لە سالی ٢٠٠٣ خانمێکی زۆر خۆشەویست و مرۆڤدۆست بە ناوی ئانالیند وەزیری دەرەوەی وڵاتی سوید بوو ، ئەم خانمە ڕۆژێك لە یەکێك لە بازاڕەکانی ناوجەرگەی شاری ستۆکهۆڵمدا ، لە لایەن کەسێکی دەرون نەخۆش بەر چەقۆدرا و بێکەسکوژکرا . ئەو ڕۆژە سەرتاپای خەڵکی ئەم وڵاتە دەتگوت خۆڵی مردویان بەسرداکراوە ، خەڵك توند و توڕە ، زۆرکەس داویان دەکرد ئەم بەرەڵاییە بەسە ، ئاخر چۆن وەزیر یان سەرۆك وەزیران بەبێ پاسەوان دێن و دەچن ؟ ئاخر چەند کەسی خۆشەویست و گرنگی کە لەدەست بدەین هەتا چاوتان دەکرێتەوە ، تکایە ئەم بێ سەروبەرییە ڕاگرن و چی دی سوێ بە دڵماندا مەکەن . دوای چەند ڕۆژی ماتەمینی و دامرکانەوەی توڕەیی و ڕقوکینەی خەڵك ، سەرۆك وەزیرانی سوید کە لە هەموو کەسێك غەمبارتر و دڵشکاوتر بوو بەو کۆستە ، ئاوا وەڵامی خەڵکی دایەوە … ئێمە دەبێت هەوڵ بدەین ژیانی خەڵکی خۆشتر بکەین و چارەسەری باشتر بۆ کەسە نەخۆشەکان دابین بکەین ، کەسێك کە باری دەرونی ناتەندروستە نابێت ئێمە بگۆڕێت ، ئەم ئازادی ودیموکراتیە کە بەسەدان ساڵ بەدەستهاتوە ئاوها بەسانایی لەدەستی نادەین ، ئێمەبەردەوام دەبین لەسەر ئەم ئازادی و کرانەوەیە ، چۆن ژیاوین هەرئاوهاش دەژین ، هیچ شتێك یەك هەنگاو نامانگەڕێنێتەوە بەرەو پاش …. ئەم گوتانەی یۆران پێرشۆنی سەرۆك وەزیرانی ئەو دەمەی سوید هیچ جیاوازیەکی نییە لەو گوتانەی کە سەرۆك ماکرۆن فەرموی ، لە پاش کوژرانی مامۆستایەکی فەرەنساوی لە لایەن کەسێکی دەرون نەخۆشی مێشك بێگەنەوە …. ئێمە بەردەوام دەبین لە مۆسیقا و سەما لە وێنەکێشان و کاریکاتێر ، ئێمە مێژو فێری منداڵەکانمان دەکەین ، کەسانی دەرون نەخۆش ناتوانن ئێمە بگۆڕن ، ئەو کەسانەی کۆچیان کردوە بۆ وڵاتەکەمان دەبێت خۆیان بگونجێنن لە تەك ئەم ئازادی و سەربەستیەدا . ئەمانەو چەند رستە

مرواری دی ، تەواوی گوتەکانی ئەو بەڕێزە بووە . ئیدی ئێردوغانی کوردکوژی داخ لە دڵ بێ ئاوها قوشقی بووە ، مالومە کە مەرامی سیاسی لە پشتەوەیە ، لەسەرو هەمووشیانەوە ئەو هەڵوێستە جوانانەی سەرۆك ماکرۆن و وڵاتی فەرەنسایە بەرامبە بە دژی کورد ، بەتایبەتیش ئەو پشتگیریە سەرسختانەی فەرەنسا دەیکات لە کوردانی ڕۆژئاوا بەرامبەر ئەو زوڵموزۆرەی ئێردوغانی رەگەزپەرست ، پرسیارەکە ئەوەیە ئایا ماکرۆن و مامۆستاکە و چارلی هێبدۆی وێنەکێش هیچ کامیان سوکایەتیان بە ئیسلام و پیام هێنەری کردوە؟ یان ئەوە قورئان و گوتەکانی موحەمەدە کە سوکایەتی بە خۆیان و شوێنکەوتوانی ئەم ئاینە دەکەن

ئێوە دادوەر بن لە نێوان من و ئەم چەند روداوانەدا کە بەردەوام زانا موسڵمانەکان ، لە مینبەری مزگەوتەوە بەشانازیەوە دەیڵێن و دەیڵێنەوە ، چۆن دەکرێت کەسێك بۆنخۆش و نازدار بێت ؟ کە لە یەك شەودا سەرجێیی لەگەڵ نۆ خانمدا بکات ، بەبێ ئەوەی نەگرماوێك نە مەسینە ئاوێکی هەبێت ؟ بەڵگەشم ئەوەیە ئەم کەسە خۆی دەڵێت … لە دوای گو کردنێکی تێروتەسەل بێتهەیە بە سێ بەرد تەنها بە سێ بەرد پاشەڵت پاك بکەیتەوە ، داوای لێبوردن دەکەم لەم وشە بێ لەزەتانە بەڵام ئەم قسانە لەم ئاینەدا ناویان حیکمەت و فەتوا و ئەحکامە .

چۆن دەکرێت کەسێك نمونەی رەوشت بەرزیی بێت و مناڵێکی نۆساڵان مارەبکات ؟ یان ژنی کوڕەکەی لە خۆی مارەبکات ؟ جا ئەو کوڕەکوڕی خۆی بێت یان کوڕی هەڵگیراوەبێت چ جیاوزیەکیان هەیە؟

چۆن دەکرێت کەسێك بە دادپەروەر و دڵپاك و بەسۆز ناسرابێت ، بەڵام لەسەر چەند دانە هوشترێکی دزراو ، سێ چوار مروڤ پارچە پارچە بکات و چاویان هەڵکۆڵێت ، ئەم دزانە بەردەوام هاورکەن بۆ چۆڕە ئاوێك ، بەڵام ئەم پەیام هێنەرەی خودا ، تەنانەت چۆڕە ئاوێکیان پێ نەدات هەتا مردار دەبنەوە ؟ ئەمانەو سەدەها باسوخواسی پێ لە کۆمیدیا و تراژیدیا هەن لەم ئاینەدا کە هونەرمەندان و بەهرەداران دەتوانن سودی لێ ببینن ، بۆ وانە وتنەوە بۆ هونەر و شانۆ بۆ سەرهەڵدانی نەوەیەکی تەندروست لە ئایندەدا

ئەمە چەند دڵۆپێکە لەو دەریا سەیر و سەمەریە کەناوی لێ نراوە دواهەمین ئاین بۆ گەلانی سەر روی زەوی ، کاتێك مەلا و زاناموسڵمانەکان ئەم شتانە باس دەکەن دەبێتە شانازی و سەروەری لای موسڵمانان ، بەڵام جگە لە خۆیان هەرکەسێکی دی باس لەم شتانە بکات ، لە شەرمەزاریدا دەڵێن ئەمە سوکایەتی کردنە بە ئاینی ئیسلام و پەیام هێنەرەکەی.

کاوە هادی

بایکۆتی ئەقڵ ... مەحمود عەبدوڵڵا

جارێکیتر دوای زیاتر لەچواردە سەدە ، ئەقڵێک سەردە بەدرێت. بەهەمان هەمان زهنیەت و ئیمان .چواردە سەدەلەمەبەو بەر محمدی کوڕی عەبدوڵا سەری" کەعب"ی بەی لەبەر ئەوەی دژایەتی خوڕافیاتەکانی محمدی دەکرد.دوای زیاتر لەچواردە سەدە یەکێ لەلایەنگرانی محمد سەری مامۆستایەک دەبڕێت لەسەر ئەوە ی کاریکاتێرێکی نیشانداوە. بەڵام دوای ئەوەوداوە موسڵمانان وەک هەمیشە قوربانیانکرد بەجەللاد،کار گەیشتە ئەوەی موسڵمانە کوردەکان بەیاری بایکۆتی کاڵای فەڕەنسی بکەن. بەڵام لەڕاستیدا ئەمە بایکۆتی کاڵای تورکی نییە،بایکۆتی ئەقڵی فەڕەنسییە،بایکۆتی مۆدێرنە و ڕۆشنگەریی لەژێر پەردەی بایکۆتکردنی کاڵای فەڕەنسادا.

مەلاکان هەمووکاتێک دژی ئەقڵانییەت بوون،ئەوان هەمیشە دژی پڕۆژەی مۆدێرنە و ڕۆشنگەریبوون . هەموکاتێک فویان لە چرای ئەقڵانییەت و ڕۆشنگەری ئەوروپاکردووە،تا ڕوخساری نائەقڵانیانە و خوڕافیان لە تاریکستانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا دەرنەکەوێت. ئەوان هەمیشە ترساون لەوەی تیشکی ڕۆشنگەری پەردەی ئەوتاریکییە بدڕێت ،لەم پەناوەدا بەساتێکیش شل نەبووە لە بانگەشەی دژە ئەقڵانییەت و مۆدێرن. لەڕاستیدا بایکۆتکردنی کاڵای فەڕەنسی جگە لە قۆستنەوەی دەرفەتێک بۆ بایکۆتکردنی ئاشکرای ئەقڵانییەت و کلتوری ڕۆشنگەری و مۆدێرنە وشارستانییەتی ڕۆژئاواشتێکیتر نییە. ئەوا زیاد لەچواردە سەدەیە جەلادیەتیی ئیسلام وەک قوربانی خۆی نیشاندەدات.فاشیزمی ئیسلامی هەرلەسەردەمی محەمەدەوە، پاساو بە جەلادیەتی خۆی دەنێتەوە.لەکوشتن و سەربڕینی جولەکەکانی مەدینەوە تا سەربڕینی مامۆستاکەی فەڕەنسا. وەک قوربانی خۆی پیشاندەدات و بەتەنە پاسەوانی ئەقڵ و ناهێڵێت ڕۆشنایی ئەقڵانییەت و پڕۆژەی مۆدێرن بگاتە ڕۆژهەڵاتی تاریک،ڕۆژهەڵاتی مرد و ،ڕۆژهەڵاتی چەق بەستوو.

زیاد لەچواردە سەدەیە شمشێری ئیسلام لەسەر ملی ئەقڵانییەکانە،هەرسەرێک ئەقڵی تێدابوبێت یان بەیویانە یان ئاوارەیانکردووە،زیاد لەچواردە سەدەیە بایکۆتی ئەقڵ دەکەن و بەناوی خوداوە سەری ڕۆشنگەرەکان دەبڕن لەڕۆژهەڵات و

ڕۆژئاوا.دەیان و سەدان ڕۆشنبیری عەرەب و فارس و کوردیان تیرۆرکرد و هەندێشیان ئاوارەکرد،هەشتا خۆیان بەقوربانی دەزانن،هەشتا پێیان وایە ئەوان زوڵمیان لێدەکرێت.شمشێری زوڵمی ئیسلام گەلانی ئاسیاو ئەوروپای گرتەوە.خاکی ئەوروپایان داگیرکرد،کچانیانکردن بەکۆیلەو کەنیزەک ،عوسمانییەکان سوپایەکی دڕندەیان بەناوی ئینکیشاری دروستکرد لەمناڵە ڕفێندراوە مەسیحییەکان هەشتا خۆیان بەقوربانی دەکەن.هەستێکی نەخۆشی فاشیستیانە لەناخی موسڵماناندایە کە لەڕابەرەکەیانەوە بەمیرات ماوەتەوە،ئەوکاتەی محمد کە جولەکەکانی دەرکرد ، ئەوکاتەی پیاوانی بەنوقوەیزەی سەربڕی و ژنو مناڵەکانی کردە کۆیلە ،محمد وەک ئۆستای موسڵمانان قوربانی کرد بەجەللاد و بە یەک تەز ژیری و سۆزی مرۆڤایەتیانە سەری بڕین.ئەوان لەپێناوخوا و بەدلخۆشی خوداکەیان سەری مرۆڤدەبڕن! بەڕاستی لۆژیک لەوەنزمتر نابێت،ئەمە هیچ شتێک نیە و هیچ ناوێکی نییە جگە لە سایکۆس.ئیسلام بگاتە ناو هەرسەرێک توشی سایکۆسی دەکات.

ناتوانن ئەوهەستی دژە ڕقەانیەتە بشارنەوە، ئەوەتا یەکە لەمەلاناسراوەکان دەڵێت:ڕقمە لەتان لەشارستانیەتتان،لەکلتورتان و…تاد.

ئەوکاتە ش کە ئۆجالان گیرا ناودارترین و دۆگماترین مەلاوتی:ئیدی کاتی ئەوەیە تێبگەین کە کاتی ئەوەیە دەستبەرداری بیردۆزە و میردۆزەو ڕێچکەو پێچکەکانیان بین"ئەو کات ئەومەلا دۆگماتیستە وتی :ئەوەتا ببینن لە ئەوروپا جێگای ئۆجالان نابێتەوە! بەڵام ئەو لەخۆی ناپرسێت کە چواردە سەدەزیاترە میللەتێک لەناو دۆگماتیزمی ئیسلامدا جێگەای نابێتەوە،وەک نۆکەر نەبێت. ئەو لەخۆی ناپرسێت و بەخۆیەک ناڵێت ئیمپراتۆرە ئیسلامییەکان کوردیان وەک سورەی بەرلەشکر بەکاردەنا بۆ داگیرکردنی ئەوروپا،بەشێوەی ڕوس و فارس.ئەو پێمان ناڵێت دەوڵەتی عوسمانی هێزی ئازای هەمەوەندی ڕاگواست بۆ باکوری ئەفریقا،پێمان ناڵێت دەوڵەتی عوسمانی هەموو میرنشینە کوردەکانی لەناوبرد …

بەیە ئەم مەلایە فرمێسکی تیمساحی دەڕشت بۆ ئۆجالان،لەکاتێکدا ئۆجالان پێش هەرکەس قوربانی دۆگماتیزمی ئیسلامییە ،ئیسلامی سیاسی بەتایبەت اخوان گەورەترین لەمپەرن لەبەردەم پڕۆژەکەی بۆ ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و چارەسەری کێشەی کورد. ئەوە شتێکی ئاشکرایە و جاشایەتی اخوانییەکان بۆ ئەردۆگان و پڕۆژە سوڵتانیەکەی بەهەموکەسێک ئاشکرایە.

لەبەر ئەوە دەبێت بزانین کە موسڵمانان لەنوستالژیادا دەژین،خەون بەڕۆژانێکەوە دەبینن کە حوکمی خوایان بەسەرخەڵکدا جێ بەجێ دەکرد،جەڵدیان لەخەڵک دەدا،دەستی خەڵکیان دەبڕی ، بازاڕی کۆیلەی

ژنیان هەبو ل□ ئەستەمبوڵ، بەڵام گەیشتنەوە ب□و□ژگارە تەنها بەدا بڕان لەڕۆژئاواو ڕۆشنگەری دەبێت، پێیان وایە. هەربۆیە هەموو هەوڵێک ئەدەن بۆ ڕێگری کردن لە گەشەکردنی ئەقڵانیەت . ئەوان خەون بەڕۆژگاری خەلیفەکانی ئۆسمانییەوە دەبینن، ئەوخەلیفانەی کە جگە لەجەنگ لەگە ڵ هەموو دونیاو وێرانکردنی کوردستان و دابەشکردنی هیچیتری پێنەبو. خەون بەوەوە دەبینن سوڵتانەکانیان هەزاران ژنیان هەبێت ،و پێشی خۆیان بدات بۆجەنگ ل□ پێناو خوا، ئەوان خەون بە زیندوکردنەوەی خەلافەتەوە دەبینن.لێ هەموو خەونە پڕوپوچەکانیا ن لەژێر پەردەی بایکۆتی کاڵای فەرەنسیدا دەردەبڕن. بەڵام ئەمڕۆ موس□□مانان ت□ی□ر□ ئەبابیلەیان نییە و کافرانیش تەیارەی ئەبابیلەیان هەیە،کە پەلاماری ئەوروپابدەن ئەوا وەک پوش و کای خوراویان لێدێت، ئەفسانەکە دەبێتە واقیع و بەچاوی سەر دەبینن.

بەڕاستی کاردانەوەی موسڵمانان ل□ بەرامبەر ئەوکاریکاتێرەو قسەکانی ماکڕۆندا زۆر کۆمیدی تراژیدییە، پەوان هەست دەکەن زوڵمیان لێکراوە،چونکە ناتوانن ل□ پێناوخوادا خەڵک بکوژن. موسڵمانە کوردەکان بەتایبەت ڕابەرانی ئیخوان زۆر خەمبارن کەناتوانن وەک نۆکەرێکی چاکی ئەردۆگان کوردستانی پێشکەش بکەن، ئاشکراترن و پیسترین خیانەت دەکەن،خیانەتی تازەو مۆدێرن تا بگەنەوە بە مەلا ئیدریس و سوڵتان لەپاداشتی ئەونۆکەرایەتیەدا پێیان بڵێت نۆکەرە خۆشەویستەکانم. بۆیە جارێکیتر ئیسلامیەکان شەڕ بۆ تورکیا دەکەن و ل□ پێناو پڕۆژەی سوڵتانیەکەی ئەردۆگان ش□□ت و هاربوون .

مەحمود عەبدوڵڵا

مێژوویـەک لە شەڕەنگێزیی و چەواشەکاری، ڕوونکردنەوەیەک لە هاوڕێیان و کەسوکاری شەهیدانی

“ئاڵای شۆڕش”ەوە

مێژوویەک لە شەڕەنگێزیی و چەواشەکاری و ڕوونکردنەوەیەک لە هاوڕێیان و کەسوکاری شەهیدانی ئاڵای شۆڕش
لە میانەی کاردانەوەی بەرامبەر بڵاوبوونەوەی کتێبێکی مەلا بەختیار (لە بڕی بیرەوەری) لەسەر مێژووی کۆمەڵە و ئاڵای شۆڕش و ناکۆکییەکانی هەناوی ئەوسای و دەرئەنجامەکانی، بزووتنەوەی گۆڕان بەشێوەیەکی سیستماتیکی و هیستیری راست و چەپ کەوتە وێزەی لایەنێکی گەشی بزووتنەوەی چەپ لە کوردستان. بە هەمان نەفەس و عەقلییەتی ئەوسای باڵی ڕاستڕەو و زاڵی سەرکردایەتی کۆمەڵە، بە ڕێزگرتن لە خوێنی ئەو هەموو شەهیدانەی ئالای شۆڕش و خەباتی هاوڕێیانی لە شاخ و لە شار و زیندانەکانی بەعس، هەمان تۆمەتی ناڕەوای ئەو کاتەی سەرکردەکانی کۆمەڵەیان خستە پاڵ ئەم ڕێکخراوە. ئەمەش هەمووی لە پای پاکانەکردن بۆ دامەزرێنەری بزوتنەوەکەیان، نەوشێروان مستەفا و پیرۆزکردنی. بۆ وەڵامدانەوەی ئەم چەواشەکاریانەی برادەرانی گۆڕان و دەرخستنی ڕاستیی مێژووییەکان و بەرگری کردن لە خەبات وخوێنی پێشمەرگە وشەهیدانی ئاڵای شۆڕش، ئێمە وەک ژمارەیەک لە ئەندامان و خانەوادەی شەهیدانی ئەم ڕێکخراوە، بە پێویستی دەزانین ڕوونکردنەوەی خۆمان لەم بارەوە لە چەند خاڵێک بخەینە ڕوو:

1. بۆ برادەرانی گۆڕان: ئێوە لە چەندین بۆنە دووپاتتان کردۆتەوە و شانازیش بەوەوە دەکەن، گەر لەژێر زەبرو ئەشکەنجە وهەڕەشەش بێ، پاکانەتان بەسەرکردە زیندانی سیاسییەکانی ئاڵای شۆڕش (مەلا بەختیارو مامۆستا پشکۆ و شێخ عەلی) واژۆکردووە، کە ئەوان بەبەرین لە ئاڵای شۆڕش. ئێستا لە پای چی ڕەش وسپی ودوێنێ وئەمڕۆ تێکەڵ بەیەک دەکەن و ناکۆکیتان لەگەڵ مەلا بەختیار ئاوا بەرچاوتانی تاریک کردوون. ئێمە، بەدەر لەو ناکۆکیانەی نێوانتان و لەدەرەوەی سەنگەری بەرگری لە مەلابەختیار یان دژایەتی بزوتنەوەکەتان ماف بە خۆمان دەدەین و بە ئەرکێکی ئەخلاقی خۆشمانی دەزانین، کە ئەو ڕاستییە مێژووییانەی ساڵانێکە لەلایەن دوژمنانی چەپی کوردستان چەواشەکراوە، بخەینە ڕوو و بەرگری لێبکەین.
2. کاتێ ئێوە، وەک ئەوسای سەرکردایەتی کۆمەڵە، تۆمەتی خیانەت دەدەنە پاڵ هاوڕێیانی ئەوکاتەی ئاڵآی شۆڕش، لەبیرتان چوو، ئەوە سەرکردایەتی کۆمەڵە و یەکێتی بوون. (بەتایبەتیش

تالەبانی و نەوشیروان) ت□ا تێنیان بوو لە نێوان کوردستان و بەغدا و لەسەر مێزی مفاوەزات مامەڵەی بە خوێنی شەهیدان دەکرد و ئەندامانی ب□ پەرۆشەوە وێنەیان لەگەڵ سەدام و سەرکردەکانی بەعس دەگرت، نەک هاوڕێیانی ئاڵای شۆڕش. ئەوە هاوڕێیانی ئاڵای شۆڕش بوون دژی گەندەڵی لەناو سەرکردایەتی و شەڕی ناوخۆ و سازش کردن بوون لەگەڵ ڕژێم و لەسەر ئەم هەڵوێستەیان بە چەنین شێواز سزا دەدران، سەیرە لای ئێوە هەڵوێستەکە پێچەوانە بۆتەوە.

3. ئەو کاتەی ئاڵای شۆڕش باوەڕی وا بوو، کە بێ ڕووخانی ڕژێمی فاشی بەعس و بێ هاتنە کایەی دەسەڵاتێکی دیموکراسی لە عێراق ئەستەمە کورد لەسەر مێزی مفاوەزات مافی نەتەوی خۆی بەدەست بێنێ، هەرواش دەرچوو، لەپای دانانان بە هەڵەکان، کەچی سەرکردایەتی کۆمەڵە تۆمەتی عێراقچێتییان دەخستنە پاڵ. ئێستاش سەیرە ئێوە ئەم قەوانە سواسە دووبارە لێدەدەنەوە.

4. تۆمەتی وا بەستەیی ئاڵای شۆڕش بە پارتی و چوونە (بەرەی جود) ەوە، دەرکەوت کە ما□□پووچ دەرچوون. ئەوەی جێی گاڵتەجاڕیە ئێوە لەو پێگە سیاسیە شەرمئامێزەی ئێستاتان و لە باوەشی پارتی ئێستاش ئەو تۆمەتە دەبەخشنەوە. مەگەر بە پێودانگی ئێوە پارتی دیموکراتی کوردستان ئێستا لەوسا شۆڕشگێڕتر بوو بێ!

5. ئەوەی زیاتر لەو هەڵمەتەتان قێزەونە شانازیکردنتانە بە جەلادیی، چێژ وەرگرتنتانە لە ئەشکەنجەدان، هەڕەشەلێکردن و پاکانەپێکردن بە کەسانی تر. بۆ ئەوسەردەمەی هەشتاکان ڕەنگە ئێمە لە عەقلیەتی ئەوسای سەرکردایەتی کۆمەڵە تێگەیشتبین. بیرکردنەوەی ئێوە بەهەمان عەقلیەت وهەڵسوکەوتتان بەهەمان نەفەس جێی سەرسوڕمانە. جێی شەرمەزاریە ئێوە چەند جەلادێ دێننە سەر شاشەی تەلەفزیۆنەکەتان و باسی پاڵەوانیتی خۆیان لە ئەشکەنجەدان و بێڕێزی و پاکانەکردن بە زیندانیان بکەن. جەلاد لە هیچ کات و سەردەمێ و لەسایەی دا پلۆسێنەرترین رژێمەکانیش شانازی بەکارەکەی خۆی نەکردووە، تەنها لای ئێوە نەبێ.

6. تۆمەتی پاڵپشتیکردنی بێگانە بۆ ئاڵای شۆڕش جێی پێکەنینە، کاتێ ڕوودا□کان هەر زوو ئەمەیان پوچەڵ کردەوە و دەرکەوت ئاڵای شۆڕش هەڵقوڵاو و پێویستیی قۆناغێکی مێژوویی دیاریکراو بوو، بە پێچەوانەوە زۆربەی حیزبە باڵادەستەکانی ئەوسا و ئێستاش قاچێکیان لە کوردستان و ئەویتریان لەو بەری سنووربووە، بە ئیستاشەوە.

7. تۆمەتی بوونی کەسانی سیخوڕ و سەر بە ڕژێم لە ڕیزەکانی ئاڵای شۆڕش نەک هەرشتێکی بێمانایە و تاکە بەڵگەیەکیش لەسەریان ساغ نەبۆوە، بەڵکو دەرکەوت کە تاکە ڕێکخراوێک بوو لە سەختترین ڕۆژانی دوای ئەنفال لە شارەکان درێژەی بە خەباتی نهێنی خۆی دا و چەندین تێکۆشەری لەم ڕێگایەدا بوونە قوربانی. ئەوە ئەو تۆمەتبەخشانەی ئەو سەردەمە بوون، کە چەندین فایلی زۆ بەلاحیان لەلایەن ڕژێم لە دوای ڕاپەڕین ئاشکرا بوو، نەک هاوڕێیانی ئاڵای شۆڕش.

8. ئەمە بێگومانین، کە مێژوو ڕاستیەکان دەخاتە سەر ڕێچکەی خۆی و دەریدەخا، کە هاوڕێیانی ئاڵای شۆڕش وەک ڕێکخراوێکی چەپی کوردستانی دوای بەلاڕێدابردنی کۆمەڵە لە شاڕێبازی خۆی و بە ڕێگەگرتن لەو کارەسات و ماڵویرانیانەی لە سایەی هێزە باڵادەستەکانی ئەوسا و ئێستای کوردستان بەسەر گەلی کوردستاندا هاتن، هاتنە مەیدان. جێی داخە، کە پێشبینیەکانی و مەترسیەکانی ئەو ساتەیان و دواتر و ئیستاش هاتوونەتە دی. ئەوە ئاڵای شۆڕش نەبوو زەبری لە شۆڕش دا و پێشمەرگە و جەماوەری لە شۆڕش سارد کردەوە، بەڵکو سەرکردایەتی کۆمەڵە و یەکێتی، لە پێش هەموویانەوە نەوشەروان مستەفا و جەلال تاڵەبانی بوون، بە هەڵگیرساندنی شەڕی ناوخۆ و دەست تێکەڵکردن و تەسلیم بوون بە ڕژیم و تەسفیەکردنی نەیارانی گەندەڵی و مفاوەزات و لادنی سەرکردایەتی بوو ،کە پێگەی شۆڕشیان لەق کرد و ئەم هەموو کارەساتەیان بەسەر گەلی کوردستان بەدوای خۆی هێنا.

9. ئەوەی جێی سەرنجە ڕێکخەری گشتیی بزووتنەوەکەتان نەوشەروان مستەفا خۆی لەچەندین بەنە وبە نووسین و بە زارەکی، گەر لەڕووی مێژوویەوە درەنگ و لەڕووی سیاسیشەوە جێی متمانەش نەبە، لەپرسراوەتی خۆی لە شەڕەنگێزیی و چەواشەکاریی یەکانی ڕابردوو و لەو مێژووەی پەیوەست بەوە دەربڕیووە، بە ئەوەی بچێتە سەر وردەکاریەکان. کەچی ئێستا برادەرانی گۆڕان هەوڵدەدەین مێژوو بشێوێنن و هەموو ڕاستیەکان ئاوەژوو بکەنەوە. هەوڵدەدەن کەسایەتی نەوشیروان لە هەموو تاوانێک بەبەری بکەن و پیرۆز ڕایگرن، نازانن بەمانە ئەنجامەکەی پێچەوانە دەبێتەوە. ڕووداوەکان دەریانخست، کە سەرانی دەست ڕۆیشتووی کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان، لە سەرووی هەموویشیانەوە (نەوشیروان مستەفا) بە هەڵوەشاندنەوەی کۆمەڵە، چ غەدرێکی مێژوویان لە خەبات و تێکۆشانی ئەندامان و شەهیدانی کرد. گەر ئەباڵی مێژووی هەڵوەشاندنەوەی ئاڵای

شەشیش لە ئەستۆی سەرکردایەتیە بەرژەوەندخوازەکانی لە پێش هەموویانەوە (مەلا بەختیار) بێ، ئەوا سەرانی کۆمەڵەش جارێکی تر، بۆ دژایەتی کردنی ئەم ئەزموونە و لەناوبردنی، شەرمەزاری مێژوو بوونەوە. لەم ساتە ناهەموارەی گەلەکەمانی پێدا دەڕوا دەبوایە برادەرانی گۆڕان وەڵامێکی دروست بەو کارەساتەی بەسەر گەلەکماندا هێناویانە بدەنەوە، نەک هەوڵدان بۆ دووبارە چەواشەکردنی مێژوو.

10. بۆ برادەرانی گۆڕان: لایەنی کەم شهامەتی سیاسی ئەوەتان هەبێ بۆ خۆتان دابچنەوە. ئەمە چاوەڕوانی زۆرتان لێناکەین، کەمترین شت کە بتوانن بیکەن داوای لێبووردنە لە هاوڕێیان و کەسوکاری شەهیدانی ئاڵای شۆڕش بە ئەو سوکایەتی پێکردنەی ئەم دواییەتان.

هاوڕێیان و کەسوکاری شەهیدانی ئاڵای شۆڕش

25/10/2020

ئیسلام و ئەزمە! … تاهیر عیسا

بە سەرنجدان، لە تەواوی جیهانی سەرمایەداریی ئەمڕۆ، هەر لەڕۆژئاوای گۆی زەویەوە هەتا ڕۆژهەڵات و هەر لەباکورەوە هەتا باشورەکەی، دەوڵەتە جۆراوجۆرکانیی، بەجیاوازیی لە سەرخان و پێکهاتەی سیاسییانەوە، لەسەربناغەی پارێزگاریی لە ژێرخانە ئابوورییەکانییان پێکهاتوون، کە سەرچاوەیان لە حوکمڕانیی کەمایەتییەکی بەرژوازیی بەسەر چین وتوێژە کەمدەرامەدەکانی دیکەی کۆمەڵگادایەو تەواویی هەیەکانی بەرهەمهێنان و تەواوی پێداویستیەکانی ژیانی ڕۆژانەی هەر ئەم چین وتوێژە مەحرومانەی کۆمەڵگاشیان بەبارمتەی کرێ و ڕەنج و زەحمەتێکی زۆری لەبەرامبەر ژیانێکی، لەهەندێک کۆمەڵگادا مەمرەو مەژیانەو لەهەندێکیشیاندا لەسەر حیسابی هەر ئەم بەشە، کەمێک باشتر، گرتووە!

هەر بەو هۆکارەوە بەرژەوەندییە سیاسیی و ئابوورییەکانی دەوڵەتانی جیهانی سەرمایەداریی ئەمڕۆ، لێکهەڵپێکراوە!

لەهەر جێگایەکی ئەم گۆی زەویەدا، حەقیقەیەک لەحەقیقەتەکانی ئەم زنجیرەیە، دووچاریی لاوازیی و نزیکە داڕمان بووبێت و یان ئەو

لاوازیی و نزیکە داڕمانە، سەریکێشابێتە سەر هاتنە مەیدانێکی ئیرادەمەندانەی چینی کرێکارو توێژە دەستەنگەکانی دیکەی کۆمەڵگا، بە حەڵقەکانی دیکەی سەرمایەدایی بێتە مایەی نیگەرانیی و بەهەر جۆرێک لە جۆرەکان کەوتوونەتە هەوڵدان بۆ بەرگرتن بەو هاتنە مەیدانە.

هەر وەک لە ئەزمە ئابوورییەکانی “یۆنان” دا بینیمان لەڕێگای سندوقی دراوی نێو دەوڵەتییەوە کەوتنە ڕزگارکردنی سەرمایەداریی و دەوڵەتەکەیان!

یان ئەگەر هەر نەیان توانیبێت لە هەندێک حەڵقەی تردا، بەر بەو هاتنە مەیدانەی شۆڕشی برسییەکان و پەڕاوێزخراوەکانی کۆمەڵگاکان بگرن، سەیان لە گرتنە بەری سیناریۆی ڕەشیی تڕاژیدیا ئامێزیی پێ لە کارەساتباریش نەکردەتەوە، هەر وەک نموونە قێزەونەکەیمان لە هەندێ وڵاتی تردا بینی، بەتایبەتی، لە سوریاو یەمەندا، کە خەڵکی دوای ئەو کارەساتانەی لەدوای بەهاری عەرەبی دووچاری هاتن وئێستاش لەناو کارەساتەکانیدا جنگە دەدەن، هەزار خۆزگەیان بەسەردەمی پێش هاتنە مەیدان و داواکارییەکانیان دەخواست!

دەوڵەتانی زلهێز و قودڕەتمەندیی پێشکەوتووی سەرمایەداریی، بە بەهێزکردنی پێگەی ئابووریانەی خۆیان و پارێزگاریی لە هێشتنەوەی هەل و مەرجێک، کە بناغەکەی لەسەر کاریی بەکرێ و کۆیلایەتی هێشتنەوەی چینی کرێکار و قازانج وکەڵەکەی سەرمایەداریی بەردەوامدایە و بە درێژەدان بەو هەل مەرجەش، پەیوەندییە ئابووریی و سیاسی و بازرگانییەکانیان، لەگەڵ کۆنەپەرسترین دەوڵەتانی دیکەی جیهاندا، بەتایبەتی دەوڵەتانی کۆنە پەرستی خەلیج و ناوچەکەدا، کە سەرخانە سیاسییەکانیان تاسەر ئێسقان لە دژی ئازادی سیاسیی و ئازادیی ئەندێشەو بەیان و ڕاگەیاندنی ئازاددایە، کە هەتا ئێستاش لەماڵی خودای ئیسلامدا” سعوییە” شمشێر کارایە بۆ سەرپەڕاندنی، ئەوانەی لە سەوابتەکانی دینی ئیسلامیی لادەدەن.

بەڵام دنیای سەرمایەداریی ئەوروپاو ئەمریکا، بەچاو پۆشین لەو هەموو کاراساتانەی لەوڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوینی ئیسلامیدا، ڕوویانداوە و ڕوودەدەن، پەیوەندییە دیبلۆماسیی وسیاسییەکانیان درێژە پێداوە و بە پاساویی هەموو ئەو وەحشیگەرییەی کە ڕێکخراوە تیرۆریستییە جیهادییەکانیش لە وڵاتانی جۆراوجۆردا ئەنجامیانداوەو بەردەوامیشن لەئەنجامدانی، کە سەرچاوەکانی قوڕئان و حەدیسەکانی محمەدە، کەوتوونەتە پۆڵێنکردنی گروپە ئیسلامییەکان ودابەشکردنیان، بەسەر میانڕەو و توندڕەوداو ئەم دابەشکارییەش، جگە لە خۆڵکردنە چاوی خەڵک کەخۆشیان باشدەیزانن بە درێژەدانە بە پەیوەندییە بەرژەوەندیخوازییەکانیان لەگەڵ جیهانی کۆنەپەرستیدا، سەرباریی

هەموو نەهامەتیی و کوێرەوەریەک کە ئینسانەکان لەچوارچێوەی یاساو ڕێسا دۆگماکانی ئەم وڵاتانە و سەرخان وفەرهەنگە کۆنەخوازەکەیدا، دەیچێژن.

هەر وەک دەورانێک تورکیای دادو گەشەپێدانی ئیخوانی، لەپاڵ ئەم تێڕانینە جیهانیەدا پشتگیریی دەکرا، بۆ باڵابوون وفراوانبوونیی ئەم مۆدێلە لەجیهانی ئیسلامیدا، بەڵام هەر زوو ئەردۆغان وحیزبەکەی، لە جەرگەی ڕوداوە کارەساتبارەکانی سوریادا، دەورێکی یەکجار ماڵوێرانکارانەیان تێدا بینی و پشتگیریی ڕاشکاوانەشیان لەگروپە تیرۆریستیەکان لەو جەنگەدا دەکرد کە خەونی سەرلەنوێ گێڕانەوەی خەلافەتی عوسمانی لەک□ل□یدابوو، کە نزیکەی دووملیۆن ئەرمەنییان لەسەروبەندی کۆتایی جەنگی جیهانی یەکەم و دواتریشدا، پاکتاوی ڕەگەزیی کرد، وە درۆخستەوە.

ئەگەر ڕووداوەکانی ئەم دواییەی فەڕەنساو هەراسانبوونی “ماکڕۆن”، سەرۆکی فەڕەنسا، لەپەیوەند بەم گروپ ودەستە و تاقمە ئیسلامیانە و دەرکەوتەکانیان لەسەر ئەم وڵاتە و وڵاتەکانی دیکەی ڕۆژئاوا، لەبەرچاوبگرین، ترسی ماکڕۆن، گەیشتۆتە جێگایەک، کە ئیتر لەسایەی ئەم مەترسیەدا سەرخانی سیاسیی و کلتووریی وفەرهەنگی ئەم وڵاتەو تەواوی سیستەمەکەیان کەوتۆتە مەترسیەوە و بۆ فەڕەنساش، ئیتر بواریی ئەوە نەماوە لەبەرامبەریاندا وەک ڕابردوو هەڵس وکەوت بکات و چاودێریی باریی هەست وسۆزو دەروونی جیهانی ئیسلامیی بکات!

ڕێژەی موسوڵمانان، لەفەڕەنسادا، بەپێی ڕاگەیاندنەکانی خۆیان، لەنێوان هەشت بۆ نۆ لەسەتدایە، کە ژمارەیان لە نزیکەی پێنج ملیۆندایە، کە لەناویاندا، ڕەوتی جۆراوجۆریی سیاسیی وەک ئیخوانیی و وەهابیی و سەلەفیی، تێدایە، کە هەر تێکڕایان لە سەرچاوەی قوڕئان وحەدیسی محەمەدەوە بەهرەبەداریی دەکەن و دەخۆنەوە!

ئەگەر چاوێک بە پێشینەی ئەم ژمارەیە لەموسوڵماناندا بەخێرایی بخشێنینەوە، دەبینین هەر یەکەیان چی وەک خێزان وچی وەک تاک، لەماوەی پەنجا بۆ شەست ساڵی ڕابردوودا، لەکۆمەڵگا موسوڵمان نشینەکانەوە، بۆ بەدەستهێنانی حەزو ئارەزووی کەسیەکانی خۆی، یان بۆ بەدەستهێنانی پێگەیەکی ئازادترو ئارامتر وە خۆشگوزەرانتر لەزێدی خۆی، کە لەوڵات وکۆمەڵگاکا موسوڵمان نشینیەکەی خۆی لێی زەوت و بێبەشکراوە، ڕووی لەو وڵاتە کردووە .

سەرخان وکلتورو فەرهەنگی سیاسی ئەم وڵاتە و ئازادییە سیاسیی وئایینی وفەرهەنگییەکان لەم وڵاتەدا، کە بەرەنجامی شۆڕشیی ڕێنیسانس وشۆڕشیی گەورەی بۆرژوازی فەڕەنسا، ۱۷۸۹-۱۷۹۹،و شۆڕشی کرێکاران و کۆمۆنەی پاریسی ۱۸۸۲ه.

بەهیچ جۆرێک لەگەڵ سەرخانی پڕ لەخەقەقان و سەرکوتی کۆمەڵگا

ئیسلامیەکان و وڵاتانێک کە بناغەی دەستورەکەیان، لەسەر دەستوریی ئیسلامی بنیات نراوە و هەر چەشنە ئازادیەکی کەسیی، کە لەسەر بناغەی داڕشتن وتێگەیشتنی شەرعیی ئیسلامیی، یان لەژێر کاریگەریی ئەو شەرعەدا بنیاتنراوە، بەراورد ناکرێت، دەقێزێتەوەو لەسایەی ئەم ئازادیە سیاسییە کلتوورییە هەمەڕەنگیەدا، ڕەوتە سیاسییە جۆراوجۆرەکان، خەریکن کار لەسەر پێکهێنانی دەوڵەتی ئیسلامی هاوشێوەی موسڵ وڕەققە دەکەن! کە هەر ئێستا لەناو جەرگەی زۆربەی گەڕەکەکانی ئەوروپادا و بەتایبەتیش فەڕەنسادا، کە ڕێژەی موسوڵمانانیان تێدا چڕبۆتەوە، یاساو ڕێسا ئیسلامیەکان دەسەپێنن، لەنموونەی وەک حیجابی ئیجباریی و ڕێگریکردن لەئازادیی پێشینی جل وبەرگ و سەپاندنی هەندێ سروت ونەریتی کۆنەپەرستانەی دینی و نوێژکردنی بەکۆمەڵ لەسەر شەقامەکان، چبەمەبەستی هەراسانکردنی خەڵک و ڕێگریکردن لەهاتو چۆی خەڵک، چبەمەبەستی بانگەشەی سیاسیی!

ڕەوتە ئیسلامیە جیهادیەکان، لەناو جەرگەی ئەوروپادا، بەدولاری نەوتی وڵاتانی خەلیج، لەڕێگای کردنەوەی سەدان مزگەوت و تەعینکردنی سەدان مەلاو بانگخوازیی ملئەستور، خەریکی بەجێگەیاندنی پڕۆژە جەهەنەمیەکانی خۆیانن، وە لەو ڕێگایەشدا بەملیۆنان دۆلار لەپێناو داتاشینی ئیعجازیی زانستیی هەڵبەستراوی قورئانیی دوور لەزانستی و تەفسیرکردنی قورئان بەشێوەی چەواشەکاریانە خەرجدەکرێت و منداڵان ولاوانێکی موسوڵمانی هەرزە هەم لەڕێگای تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان و هەم لەڕێگای مزگەوتەکانیانەوە ڕاستەوخۆ لە خشتە دەبەن و دەخرێنە ناو بازنەی پڕۆژە گڵاوەکانی خۆیان و هاوشێوەی گەنجە چیچانیەکە لەکردەوەی تیرۆریستیدا دەکرێنە قوربانیی و مەلای ملئەستورو بانگخوازیی جیهادی قازانجپەرستیش، بە خۆی لەڕێگای ئەم ئایدیۆلۆجیا ناشیرینەدا لەخۆشترین نازو نیعمەتی ئەوروپاداو لە باشترین ماڵ و خۆشترین ژیاندا، لەوپەڕی تەمبەڵیی وتەوەزەلیدا، دەلەوەڕێت!

ئەوەی ئەم هەل ومەرجەی لەوڵاتانی، ڕۆژهەڵاتی ناویندا وەک سەرخانی سیاسیی وئایدیۆلۆجی وکلتوریدا، هێشتەتەوە و لەسایەیدا ڕەوتە ئیسلامییە جۆراوجۆرەکان وەک ڤایرۆس لەم ژینگەیەدا سەرهەڵدەدەن و بەهەموو جیهاندا بڵاودەبنەوە، لەچوارچێوەی بەرژەوەندییە چینایەتیەکانیاندایە، کە لەکۆتایی هاتن و کاڵبوونەوەیدا، ترسیان لە ئازادبوونی ئیرادەو تواناو بیرکردنەوەو حەوسەڵە ڕۆحیی و فیزیکیەکانی موسوڵماندایە، کە ئاسانتر دەتوانێت لە ئازادبوونی بیرو هزریدا، دەستی بەزانیارییە هەمەلایەکان و بیرو باوەڕە پێشکەوتوو وئازادیخوازو یەکسانیخوازیەکانی بگات!

دەنا جیهانی ئەمڕۆ، ئەگەر، چارەنووسی لەدەستی ئەم کەمایەتیە

تەوەزەڵە قازانجپەرستەی سەرمایەدارانەدا، نەبووایا، بای ئەوەندە زانست وزانیاریی و ئامڕازیی تەکنەلۆجیای پێشکەوتوو لەبەردەستدایە، کە چەن زانیاریی دەقیقیان لەسەر تەمەنی گەردوون و تەمەنی زەویی ومانگ و هەسارەکان لەبەردەستدایە، بەهەمان ئەندازەش، دەتوانەت پەردە لەسەر مێژووە ساختەکاندا هەڵبداتەوە و لەڕێگای خوێندن و دام ودەزگا پەروەردەییەکانەوە، دیراسەی مێژووی دینە جۆراو جۆرەکان و بەراوردکارییان و هۆکاریی دروستبوون وسەرهەڵدانیان و مێژووی ئستوڕەو ئەفسانەو سروت ونەریتەکۆنەکان ڕونبکرێتەوەو نهێنیە شاراوەکانی پشتی پەردە بە خەڵک ئاشکرابکرێن.

هەرئەمەیە سەرباری ئاستەنگیەکانی بەردەم ڕۆشنگەرانی ناو جیهانی ئیسلامی، کە لەڕێگای تۆڕە کۆمەڵایەتیەکانەوە زیاتر فۆبیای ئیسلامیان تێکشکاندنەوەو چاونەترسانە هاوشانی ڕۆژهەڵاتناسە بەتواناکان کەوتوونەتە پەردە هەڵدانەوە لەسەر مێژووە ساختەکان و تەنها لەڕێگای لێکۆڵینەوەی مێژوویی کە پشت بە زانستیی پاشماوە” Archaeology” وەک هەڵکۆڵدراوی سەربەردو دیوارو ئەو خانوو وبەرانەی مێژووی کۆنیان هەیە و هەروەها لەڕێگای زانستی نوسراوەکان” علم المخطوطات” (Codicology) کە بەهۆی کاربۆنی تیشکدەوەرەوە (الكربون المشع)” C14″ دەتواندرێت تەمەنی نزیکەیی نووسراوەکانی سەرپێستەو پەڕاوەکان بزاندرێت یانە لەڕێگای زانستی وێنەو نوسراوی سەر دراوەکان”علم المسكوكات”] (Numismatics)

یان لەڕێگای لێکۆڵینەوەی زمان و شێوازی نووسینەکانەوە، کە هەر ئێستا زۆربەی مێژووی ئیسلام و کەسایەتیەکانی، وەک محەمەدو ئەبوبەکرو عومەرو عوسمان وعەلی، خراوەتە ژێر پرسیارەوە و تەنانەت لێکۆڵەرە مێژووییەکان هەندێ وردبینن لەلێکۆڵینەوەکانیاندا، کە خەریکن ئەم مێژووە داتاشراوەی ئیسلام لەژێر ناوی ئەڵاو نەبردراوە ساختەکەیدا، کە دنیایان لەڕێگای هەڕەشەکانیان وەک ئاینێکی تەبشیریی، وێرانکردووە، کە هەم ئەزمەیە بەخودی موسوڵمانان خۆیان و هەم ئەزمەیە بە جیهانی دەوروبەریشیان، وەک پیازێکی پاکژکراو بخەنە سەرلەپی دەست.

کە لەنموونەکانیان، کەسانی عەڕەبزمانی وەک، محەمەد ئەلمەسیح “محمدالمسيح” و ” عادل امين” و ” يوسف تيكطاك” و چەندین لێکۆڵەرو مێژووناس و ڕەخنەگریی دیکەی بەتوانا کە ڕۆژ لەدوای ڕۆژ ژمارەیان لەزۆربووندایە … کە لەڕێگای گۆگلە ویوتوبەوە دەتوانیت بابەتەکانیان لەڕێگای تۆماریی ڤیدیۆییەوە یان نوسراوەکانیانەوە، ببیستیی وبخوێنیتەوە، لەوە تێدەگەی کە باسەکانیان چەندە پشتی بەلێکۆڵینەوەی زانستییەوە بەستووە!

تەنانەت ئەگەر موسوڵمانان بەچاوو هۆشێکی بەڕێک کراوەوە، دیقەت

بدەنە مێژووی ئایینەکەیان و پرسیار بکەن، کە بۆچی دوای زیاتر لەسەد و پەنجا ساڵ و دووسەدساڵ لەمەرگی پێغەمبەرەکەیان، موفەسیرانی وەک تەبەریی و ئیبن‌هیشام و بوخاریی و ئیبن ئیسحاق. چەندانی تر. کە هیچکامیان خەڵکی جەزیرەی عەڕەبیی نین، وەک ئەوەی کامێڕای شارەوەیان لەسەر ژیانی سات لەدوای ساتیی محەمەدو ئەسحابەکانی دانab□ت، کەوتنە نووسینەوەی سیڕەی نەبەویی و چی کردووەو چی گووتووەو چی خواردووەو چۆن هەڵس وکەوتی کردووەو چۆن خەوتووەو چۆن هەڵساوەو چۆن وەحی بۆهاتووەو هەموو ئەو ڕوداوانەیان خاڵ بەخاڵ، چۆن و بەپێی کام بەڵگەی مێژوویی نووسیوەتەوە .. !؟

لەکاتێکدا مێژوو نووسان باس لەوە دەکەن، کە شاریی مەککە، وەک شاری زێدی محەمەدو شاری ستڕاتیجی و بازرگانی و شاری کەعبە و بتەجۆراوجۆرەکان لەوسەردەمەدا، هەر بوونی نەبووە.

تەنانەت لەو شارەدا و لەناو مەتحەفەکانی سعودیەشدا هەتا ئێستاش، ئاسەوارێک ل□ بوون و جێپەنجەی محەمەد وەک پێغەمبەرێک کە لەو شارەدا سەری هەڵدا بێت و وەک پاشماوەی مێژوویی جگە لە قالەو قیل□ی عەن فڵان وعەن فڵان، هیچی تر هەر بوونی نییە!

مێژوو نووسان باس لە مێژووی ئیسلام وەک ئاینێکی دروستکراو لە سەردەمیی عەباسیەکانەوە دەکەن!

تەنانەت لەسەر دەمی مەعاویەی یەکەمین خەلیفەی دەوڵەتی ئەمەویی و دامەزرێنەریی ئەو دەوڵەتەدا، دراوە بەجێماوەکانی وەک بەڵگەی مێژوویی ل□ بەردەستی مێژوو نووسان و لێکۆڵەرەوەکانیدان، ڕەمزەکانی ئەو سەردەمەو شوێنەوارەکان نیشانەی خاچی مەسیحیان بەسەرەوەیە و هیچ نیشانەیەک لەبوونی ئیسلام ومحەمەددا، بوونی نییە، تەنانەت لەسەر دراوەکانی، تەنها شیعاریی، " لا اللە اللە وحدە لاشریک لە" بەدیدەکرێت، نەک ناوی ئیسلام محەمەد!

خۆ ئەگەر ، وەک توراسیی ئیسلامیش، چاو لەو مێژووە بکرێت، کە لەسەر دەستی موفەسیرەکانی تۆمارکراوە، پڕیەتی ل□ ئەزمە و بکوژەو ببڕە! ماکڕۆن سەرۆکی فەڕەنسا نەک هەر بووختانی بۆ هەڵنەبەستوون، بەڵکو لەئاست ئەو مێژووە پڕ لە کوشتارو داگیرکاریەو کردەوەکانیشیان لەم وڵاتەدا، هەتا ئاستێک نەرمیشی نواندووە!

ئیسلام و مێژووەکەی بەپێی خودی سەرچاوەکانی خۆیان، ئەوەندەی لەناو خۆیاندا لەسەر دەسەڵات و ململانێی قەبیلەیی و ناوچەیی لە ئەزمەدابوون، هێندە بۆ دەورو بەریان سەرچاوەی ئەزمە نەبوون!

هەر لەدوای مەرگی محەمەد،ململانێی نێوانیان لەسەردەسەڵات هێندە بەتوندی دەستپێدەکات، کە تەنان□ت ج□نازازەی پێغەمبەرەکەیان لەناو گەرمای بەهاری سعودیەدا، بیردەچێتەوەو کۆچکردوانی(مهاجرین) هاوشانی محەمەد لەلایەک لەنێوان خۆیانداو لایەنگرانی محەمەد

(انصاريـن) کە لەمەدینەدا لەهەردوو هۆزی ئەوس وبەنی خەزرەج پێکهاتبوون لەگەڵ کۆچکردواندا لەلایەکی تر، کە لەپەیوەند بەم باسەش ڕوداوی بەنی سەقیفە لەسەرلاپەڕەی مێژوویاندا زۆر باسی لەوەدەکرێت.
هەر بەپێی سەرچاوەکانی توراسیی ئیسلامی، عوسمان، سێیەم خەلیفەی ڕاشیدەین، کە یەکێکە لەمژدە پێدراوەکانی بەهەشت لەتەمەنی ٨٦ ساڵیدا، لەلایەن موسوڵمانان خۆیانەوە لەڕاپەڕینێکدا، دەکوژرێت و تەنانەت سەرچاوەکانی خۆیان لەزاریی دایکیانەوە عایشە دەگێڕنەوە، کە گووتویەتی،" اقتلوا نعثلا نعل اللە نعثلا" واتە ئەو کەمتیارە "کەفتیارە" بکوژن، نەعلەتی خوا لەو کەمتیارە بێت! دواییش ناهێڵن لە قەبرەستانی خۆشیاندا بینێژن و لەقەبرەستانی یەهودیەکاندا بەناوی (حش کوکب)دا نێژراوە.
دواتر عەلی، چوارەم خەلیفەیان، کە ئەویش یەکێکی دیکەبوو لەمژدە پێدراوەکانی بەهەشت، هەر بەدەستی موسوڵمانان(خواریج) دەکوژرێت.
حوسەنی کوڕی عەلی و نەوەی محەمەد، بەدەستی موسوڵمانان سەریی دەبڕدرێت.
وەحەسەنی کوڕی عەلیش، هەر بەدەستی موسوڵمانان ژەهر خواردوو دەکرێت و دەکوژرێت.
وەهەروەها هەر یەکە لەدوو مژدەپێدراوی دیکەی بەهەشتیش، بەناوی تەلحەو زوبەیر، لە شەڕی جەمەلی نێوان عایشەو عەلیدا دەکوژرێن.
وەهەروەها لەشەڕەکانی بەناوی شەڕی سەفینی نێوان عەلی ومەعاویەدا، دەوترێت حەفتا هەزار موسوڵمان کوژراوە.
لیستی ئەم جەنگ و کوشتارە ناوخۆییە، بەپێی سەرچاوەکانیان، درێژدەبێتەوە کە هەتا ئێستاش ناکۆکیەکانی نێوان شیعەو سونە بەردەوامەو کە تەنیا لەعێراقدا، بەهەزاران مرۆڤ تەنیا لەسەر ناوی عەلیی و عومەر تێداچوون .
هەموو ئەو مەزهەبە جۆراوجۆرانەی کە لەبەرەنجامی ئاڵۆزیی و بەسەرو بەرەیی قورئان و ناکۆکیە قووڵەکانی نێوان تێکستەکانی قورئان خۆیان و حەدیسەکانی محەمەددا، سەریان هەڵداوەو وایکردووە هەریەکەی بەجۆرێک تەئویل وتەفسیر، بۆ ئایەتەکان بکات، کە تەنها لەناو سوننەدا، مەزهەبەکانی وەک حەنەفی، مالیکی، شافیعی، حەنبەلی، بوونیان هەیەو لەناو شیعەکانیشدا، جەعفەری، ئیسماعیلی، زەیدیی..بوونیان هەیە.
لەشوێنێک، بەناوی خوداوە دەوترێت، ، “لکم دینکم ولي دين” دینی خۆتان بۆ خۆتان و دینی منیش بۆ من…لە جێگایەکی تردا، هەر بەناوی ئەم خودایە دەوترێت، قاتلوا الذين لايومنون باللە ولا باليوم الاخر ولا يحرمون ماحرم اللە ورسولە …واتە شەڕی ئەوانە بکەن کە بڕوا

بەخــوداو ڕۆژی قیــامەت نــاهێنن، وەئەوەی خــوداو پێغەمبەرەکەی بەحەرامیان داناوە و بەحەرامی نازانن و پەیڕەوی دینی ڕاستی نابن، وەشەڕی ئەوانە بکەن کە خاوەن کتێبن واتە یەهودیی و مەسیحییەکان، هەتا ناچاردەکرێن بە ملشۆڕی وزەلیلی وڕیسوایی غەرامەدەدەن.

یان، هەر بەناوی خوداوە دەگوترێت:-“لااکراە فی الدین” واتە گیانی ڕق و قین لە جیاوازیی بیرو باوەڕی دیندا نابێت هەبێت! هەر بەناوی هەمان خوداوە، لەجێگایەکی تردا دەوترێت:-“و من یبتغ غیر الاسلام دینا فلن یقبل منە.” واتە جگە لەدینی ئیسلام هیچ دینێکی دیکە مایەی قبوڵکردن نییە!

یان هەر بەناوی ئەم خودایەوە دەوترێت:- “انما جزاء الذین یحاربون الله ورسوله ویسعون فی الارض فسادا ان یقتلوا او یصلبوا او تقطع ایدیهم وارجلهم من خلاف…” واته سزای ئەوانەی بەرامبەر خوداو پێغەمبەرەکەی دەبنەوەو هەوڵ دەدەن لەسەر زەویدا فەساد بڵاو بکەنەوە، دەبێت بکوژرێن ولەخاچبدرێن و دەست و قاچیان لەڕاست وچەپەوە ببڕدرێتەوە.

یان هەر بەناوی ئەم خودایە دەوترێت، کە : “من خیر الماکرین” واتە لە باشترینی تەڵەکەبازانە!

ئایا هەر بەڕاستیی موسوڵمانی کورد زمانی ئازیز، ئەم تێکستانەی قورئان، کە لە جەوهەرو ناوەڕۆکی خۆیاندا، لەهەندێک جێگادا لەگەڵ یەکتر ناکۆکن و لە هەندێک جێگادا، قسەو لەدوانێکی زۆر بازاڕیین، وەک تێکستی، لەباشترینی حەقەبازو تەڵەکەبازانە، یان کە پێیەتی لە شێوازیی کوشتنی زۆر دڕندانە، کە بەواناکەم ئەگەر بەبەرچاوی زۆربەتانەوە، بەشێوەی عەمەلی کەسێک هەر چەند لەڕوانگەی تۆشەوە تاوانبارێت، بتوانیت بەرگەی تەماشاکردنی بگریت، بەتایبەت لە خاچدانی کەسێک و بڕینەوەی دەست وقاچەکانیی… ئەمەو سەدان تێکستی قورئانیی پڕ لە توندو تیژیی و هاندان، بۆ کارێک کە لەبناغەدا، بەخۆی بڵاو کردنەوەی فەسادو خراپەکارییە، وەک ئەوەی لە شەنگالدا بینیمان لەژێر کاریگەریی ئەم مەزووەدا داعش، چجینایەتێکی وەحشیگەریانەی لەبەرامبەریاندا ئەنجامدا!

خۆت داوەربە، ئەگەر ئەمە ئەزمە نەبێت، چی تر لەم جیهانەدا ناودەنێیت، ئەزمە!

تاهیر عیسا

27.10.2020

پۆستەری فیلمی “ژیان لەسەر شەقام” لە دەرهێنانی منداڵانی کۆبانێ و شنگاڵ بڵاوکرایەوە

مەنسوور جیهانی – پۆستەری فیلمی چوار ئەپیزۆدی “ژیان لەسەر شەقام” لە بەرهەمهێنانی “بەهمەن قوبادی” و لە دەرهێنانی منداڵانی کۆبانێ و شنگاڵ بۆ بەشداریی لە ڕووداوە سینەماییەکان بڵاوکرایەوە.

پۆستەری فیلمی چوار ئەپیزۆدی “ژیان لەسەر شەقام” Life on the Road لە بەرهەمهێنانی سینەماکاری بەزموونی کورد “بەهمەن قوبادی” و لە دەرهێنانی منداڵانی کۆبانێ و شنگاڵ، لەوانە: ئەپیزۆدی “ئێستا بۆ کوێ دەچین؟” Where do we go now? لە دەرهێنانی “ئیخلاس حەیدەر سامەبەد”، ئەپیزۆدی “ئێمە دیسانەوە سازیی دەکەینەوە” We’ll make it again لە دەرهێنانی “سیدرا ڕەزوان”، ئەپیزۆدی “گەڕانەوە” The Return لە دەرهێنانی “سالوا سلێمان سیدۆ” و هەروەها ئەپیزۆدی “ژیان درێژەی هەیە” Life Goes On لە دەرهێنانی “عەدنان فارووق”، کە لە یەکەمین بەشداریی نێودەوڵەتی خۆیدا لە بەشی پێشبڕکێی “دەرهێنەرە نوێیەکان” لە چل و چوارەمین خولی فیستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی “سائۆ پائۆلۆ” São Paulo لە وڵاتی بڕازیل نمایش دەکرێت، لە لایەن هونەرمەندی ئێرانی “بەهزاد خۆرشیدی” دیزاینی بۆ کراوە و بۆ بەشداریی لە فیستیڤاڵە جیهانییەکانی فیلم و نمایش لە وڵاتانی جۆراوجۆری جیهان بڵاوکرایەوە.

ستافی ئامادەکردنی فیلمی چوار ئەپیزۆدی “ژیان لەسەر شەقام” بریتین لە:
بەرهەمهێنان و ئامادەکردن: گوڵڕیز ئیحتیاتی، مونتاژ: ئیحسان واسقی، دەنگدانەر: حوسێن قوورچیان، گرووپی بەرهەم: میلاد فەیزوڵڵا بەیگی و عاتیفە ئەسڵانی، ستافی ئەپیزۆدی “ئێستا بۆ کوێ دەچین؟”: دەرهێنەر: ئیخلاس حەیدەر سامەبەد، ڕاوێژکار: میلاد فەیزوڵڵا بەیگی، ستافی ئەپیزۆدی “ئێمە دیسانەوە سازیی دەکەینەوە”: ڕاوێژکار سەران

ئیبراهیم، وێنەگر: سەران ئیبراهیم، دەنگهەڵگر: ڕێکەوت خالید، ئەکتەرەکان: سیدرا ڕێزوان و چیا ئەحمەدی، ستافی ئەپیزۆدی “گەڕانەوە”؛ ڕاوێژکار و وێنەگر: محەمەد تەریوەریان و سالوا ئلێمان سیدۆ، یاریدەدەری وێنەگر: نیما محەمەدپوور، ئەکتەرەکان: هازم خوداداد، نەزیر خوداداد، سەنیا سلێمان سیدۆ، یاس خالید، خوداداد ئەسغەر، ستافی ئەپیزۆدی “ژیان درێژەی هەیە”؛ ڕاوێژکار و وێنەگر: سەران ئیبراهیم و عەدنان فارووق، مۆنتاژ: سەران ئیبراهیم، ئەکتەرەکان: ڕوناک مستەفا، عومەر ساڵح، حەموودە محەمەد، سیلوا شێخۆ، دەوا شێخ، شیرین شێخۆ قادر و مدلین شێخۆ، بەڕێوەبەری ڕاگەیاندنی گشتیی: مەنسوور جیهانی، بەرهەمی: ڕۆژئاوا و هەرێمی کوردستان.

چل و چوارەمین خولی فیستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی “سائۆ پائۆلۆ” بە نمایش 198 فیلم لە دەرهێنەرانی 71 وڵاتی جیهان، لە بەشە جۆراوجۆرەکانی پێشبڕکێی و دەرەوەی پێشبڕکێی لەوانە: بەشی “ئاسۆی نێودەوڵەتی”، بەشی پێشبڕکێی “دەرهێنەرە نوێیەکان”، بەشی “بڕازیل”، بەشی “خەڵاتەکان”، بەشی “مافی مرۆڤ” و بەشی “کەمپەینەکان” لە ڕۆژانی 22ی ئۆکتۆبەر تا 4ی نۆڤەمبەری 2020 بە هۆی بڵاوبوونەوەی پەتای ڤایرۆسی کوشندەی کۆرۆنا بۆ یەکەمین جار، بە شێوەی ئۆنلاین لە شاری سائۆ پائۆلۆ لە وڵاتی بڕازیل بەڕێوەدەچێت.

بۆ زانیاریی زیاتر:
https://44.mostra.org/jornal-da-mostra/veja-a-selecao-de-filmes-da-44-mostra

بەڕێوەبەرایەتی ڕاگەیاندنی گشتیی فیلمی “ژیان لەسەر شەقام”.

گرنگییەکانی چیرۆکە ئەفسانەییەکان بۆ منداڵان ..

رەزا شوان

(ئەلبەرت ئەینشتاین) دەڵێ:" گەر دەتەوێ منداڵەکەت زیرەک بێ، چیرۆکی خەیاڵی بۆ بخوێنەوە. گەر دەتەوێ زیرەکتر بێ، چیرۆکی خەیاڵی زیاتری بۆ بخوێنەوە.."

زاراوەی "چیرۆکی ئەفسانەیی" و "چیرۆکی خەیاڵی" لە زمانی کوردی و لە زمانەکانی زۆربەی گەلانی جیهانیشدا، بە دوو زاراوەی هاومان دادەنرێن، بە زۆریش لە جێی یەکتری بەکاردەهێنرێن. لەم نووسینەمدا هەردوو وشەکەم بەکارهێناون. هەندێ لە نووسەرانی بواری فۆلکلۆر، ئەوەیان پێ باشە، کە بە چیرۆکە ئەفسانەییەکان، زاراوە ئەڵمانییەکە (مارچین) یا (چیروکه سەیرەکان) بەکاربهێنرێ.

چیرۆکە ئەفسانەییەکان، چیرۆکی خەیاڵئامێزن، بەشێکی دیاریکراون لە چیرۆکە میللییەکان. ئاسان نییە کە بتوانین جیاوازی لە نێوان ئەم دوو جۆرە چیرۆکەدا بکەین. هەردوو جۆرەکەش بەشێکن لە فۆلکلۆر. هەر نەتەوەیەکیش لە نەتەوەکانی جیهان، خاوەنی چیرۆکی ئەفسانەیی تایبەت بە خۆیانن و شانازی پێوە دەکەن. کۆمەڵێک چیرۆکی ئەفسانەییش هەن، بوونە بە چیرۆکی گلۆباڵیزمی، هەر نەتەوەیەک بە چیرۆکی خەیاڵی دەزانن.

چیرۆکە ئەفسانەییەکان، جۆرێکن لە چیرۆکی کورت. بە زۆریش تایبەتن بە منداڵانەوە.

جیاوازی ئەم چیرۆکانە لەوەدایە، کە بە زۆری لە چوارچێوەیەکی جادوویی دان و بە بە گشتی جادوو بنەمای سەرەکی و بەشێکە لەم چیرۆکە ئەفسانەییانە، پاڵەوان و کەسایەتی و کارەکتەرەکانی خەیاڵی و ئەفسانەیین، وەکو:"جنۆکە، شەوە، جادوگەر، دێو و درنج، ئەژدیها، رمەزن، مەڵەنەمووکە، لێژەند، ئەرژەنگ، چەتەوە، شەمقار، سیمرخ، ئەسپی باڵدار، گێڵەنتەڕێ، ماری حەوت سەر، پەنجەباڵا، چەرخ و فەلەکی ئەفسووناوی، قەقنەس، چەندین دەعبای خەیاڵی تر" یا دەربارەی رووەک و هێزەکانی سرووشتین وەکو:"باران، بەفر، بروسکە، رەشەبا و زریان، لافاو، گەرما، گەردەلوول، داربەڕوو، دارگوێز، گوێ، سیە،…هتد" هەموو ئەم رەگەزانەش، تایبەتمەندییەکانی مرۆڤیان هەیە، باوە کە لە چیرۆکە ئەفسانەییەکاندا، ئاژەڵان قسە دەکەن، دار دەڕوات، باڵندە بە زمانی کوردی قسەدەکا. شاخ دەتەرێ، گوێ زیزدەبێ، پەپوولە گلەیی دەکا، هەتاو پێدەکەنێ، ئاژەڵەکان بە سەرکەوتن بەسەر کێشە و کۆسپەکان و نەیارەکانیادا یەکدەگرن، فریشەکان دەبن بە

فریاکەسی لەقەوماوان، سیمرخ دەبێ بە تاکسی ئاسمان، چەرخ و فەلەک دەبێت بە کەشتی ئاسمانی و لەسەر ئەستێرە گەشەکان دەنیشێتەوە. منداڵانیش ئەمانەیان پێ سەیر نین و ناشپرسن، کە چۆن ئاژەڵ دەدوێ، یا چۆن باڵندە فێری زمانی کوردی بووە، یا چۆن ئەسپ باڵی هەیە و دەفڕێت، چۆن مانگ سەردانی زەوی دەکا؟

بەشێکی زۆریش لە چیرۆکە ئەفسانەییەکان، پاڵەوان و کارەکتەرەکانیان کەسایەتی مرۆڤ، وەک (شا، شاژن، شازادە، میرزادە، جووتیار، شوان، لاو، منداڵ، پیرەژن، ریش سپی، فاڵچی، جادووگەر،...هتد).

ئەم چیرۆکانە پڕن لە کاری جادوویی، سەرکێشی، جەربەزەیی، ملهوڕی، شەڕانگێزی، پێکەنین، گریان، خۆشەویستی، ترس، ئیرەیی، هەڵخەڵەتاندن، کاری لە توانابەدەر.

زۆر جار پاڵەوانەکانیان، لە شەڕێکی دژواری دەستەویەخەدان، بەڵام لە کۆتاییدا، بەسەر هەموو مەترسییەکاندا، زاڵدەبن و نەیارەکانیان دەبەزێنن و سەردەکەون و ئاهەنگی خۆشی دەگێڕن. سەرکەوتن هەردەم یاوەری ئازایانی کۆڵنەدەر و پیاوباشان و چاکەخوازان و ژیر و داناکانن. بە زۆریش کچانی جوانی شاکان، دەبن بە دەزگیرانی کوڕانی ئازا و سەرکێش و براوەی گرەو و مەرجەکانی شاکان، یا میرزادە جوانەکانی و رزگاربووی جادوولێکراوەکان.

پەنابردن بۆ جادوو لەم چیرۆکانەدا ناچارییە، چونکە ئامانجەکان بە رێگای ئاساییەوە نایەنەدی، دامان و رامان و بێ دەسەڵاتی پاڵەوانەکانیش دەگەنە لووتکە، لە رێی جادووە و ئامانجەکان دەنەدی، بە خۆشی و شادی کۆتاییان دێ.

هەندێ جاریش جادوو بۆ نیاز و مەبەستی خراپ بەکاردەهێنرێ، بەڵام بە زۆری ئەم جادووە خراپانە، لە کۆتاییدا بە کارێکی چاکە و خێرخوازی، بەتاڵ دەکرێنەوە. وەکو لە چیرۆکی (بەفرین) و (شازادە و بۆق) و چەندین چیرۆکی تردا.

تەنانەت بەشێکی زۆر لە چیرۆکنووسان و رۆمانوسانی ئەم سەردەمەش، پەنایان بۆ جادوو بردوون. بۆ نموونە، خاتوو (جوان رۆلینگ: ١٩٦٥ـ لە ژیان دایە) نووسەری چیرۆکی (هاری پوتەر)، کە بە شاکاری بەرزی جیهانی ئەدەبی منداڵان دادەنرێ. جوان رۆلینگ بۆ ئەنجامدانی کارێکی لە توانابەدەر و سەرکەوتن و زاڵبوون بەسەر تەگەرەکان و نەیاری پاڵەوانی سەرەکی چیرۆکەکەی (هاری پوتەر) پەنای بۆ جادوو بردووە، نەیتوانیوە لە چوارچێوەی چیرۆکی ئەفسانەی کلاسیکی دەربچێت.

لە چیرۆکی ئەفسانەیی کوردیشدا، چیرۆکی (پیرەژن و چەرخوفەلک) کە

پیرەژن لە ڕێی جادووەوە بە چەرخوفەلکێک دەفڕێت. شاعیری گەورەی گەلەکەشمان ئەحمەدی خانی (١٦٥٠ـ١٧٠٧) لە شاکارە جیهانییە نەمرەکەیدا (مەم و زین) پەنای بە جادوو بردووە. لە (ئینجیل) و (قورئان) یشدا، چەند چیرۆکێکی ئەفسانەیی هەن.

لە دوای هەموو شتێک هەروەکو چیرۆکنووسی بەناوبانگ (هانز کریستیان ئەندەرسین) جارێکیان وتی:"ژیان خۆی نایابترین چیرۆکی ئەفسانەییە "

مێژووی چیرۆکی ئەفسانەیی:

ئەستەمە کە بتوانین بە شێوەیەکی کۆنکریتی، ڕەسەنایەتی و مێژوو و کات و شوێنی سەرهەڵدانی چیرۆکە ئەفسانەییەکان دیاری بکەین. بە تایبەتیش ئەو چیرۆکانەی کە بە زارەکی گێڕاویانەتەوە. بەڵگە نووسراوەکان ئاماژە بەوە دەکەن، کە مێژووی چیرۆکە ئەفسانەییەکان بۆ هەزاران ساڵ بەر لە ئەمڕۆ دەگەڕێنەوە. ئەم چیرۆکانە بە زارەکی و بە شێوازێکی درامی، نەوە لە دوای نەوە گێڕاویانەتەوە و گواستوویانەتەوە، تا بە ئەمڕۆ گەیشتوون. ئەو دەقە چیرۆکە ئەفسانەییانەی کە لە ئەمڕۆدا دەیانبینین، بە درێژایی ساڵانی رابردوو دەستکاری کراون و گۆڕانکارییان تێیاندا کردوون. بۆیە سەیر نییە کە بە چەند شێوازی جیاواز، چیرۆکە ئەفسانەییەکان بەرچاومان دەکەون، یا بەمان دەگەڕێنەوە. لەگەڵ ئەوەشدا، بەشێک لە چیرۆکە ئەفسانەییەکان لە فۆلکلۆری گەلان و وڵاتاندا لەیەکدەچن، گەرچی جیاوازی لە کات و شوێنیاندا هەن. بۆ نموونە:

چیرۆکی ئەفسانەیی (کڵۆوانەسوور) لە ئێستا وەکو یەکێک لە چیرۆکەکانی نووسەری فەرەنسی (چارلز پیرۆ: ١٦٢٨ـــ١٧٠٣) دەخوێنرێتەوە. بەڵام لە راستیدا، مێژووی ئەم چیرۆ بۆ زیاتر لە هەزار ساڵ بەر لە ئێستا دەگەڕێتەوە.

چیرۆکی کڵۆوانەسوور لە دەقە کۆنەکەیدا، دەربارەی کچێکی بچووکە، کە زەمبیلێک کێکی پێیە، کە بیبات بۆ داپیرەی، ڕێگاکە کەوتەتە ناو دارستانێکەوە. گورگێکی نەگریس ڕێ لە کڵۆوانەسوور دەگرێت، ئەوەی لێبیست کە بۆ ماڵی داپیرەی دەچێت، کە لە ئەوپەڕی دارستانەکەدایە.. لەم دەقە کۆنەدا، گوورگە داپیرەی دەخوات.

بەڵام لە دەقەکانی دواییدا دەستکاری کراوە، داپیرەی خۆی دەشارێتەوە، گورگەش لە جێگای داپیرە راکشاوە و چاوەڕێی کڵۆوانەسوور دەکات، کە بێت و بیخوات. بەڵام (دارەکەرێک) لە هەندی دەقی تردا (راوکەرێک) دەبێت بە فریاڕەس و کڵۆوانەسوور و

داپیرەی رزگار دەکا. چیرۆکەکە بە مەرگی گورگەکە و بە خۆشی کۆتایی دێت.
لە دەقی ئەم چیرۆکەدا بۆ منداڵان، لە ئەدەبی فۆلکلۆری (چین) دا، کە مێژووی بۆ زیاتر لە (١٢٠٠) ساڵ پێش ئێستا دەگەڕێتەوە، لە جیاتی گورگەکە، پڵنگێکی نەگریسە.

لە دەقە کۆنەکەیدا، چیرۆکی ئەفسانەیی (بەفرین)دا، بەفرین وانە و پەند لە هەڵەکەی فێردەبێت، بەڵێنی ئەوەش دەدا، کە دووبارە سەرپێچی لە ئامۆژگارییەکانی دایکی نەکات. کە دەچێت بۆ ماڵی داپیرەی پلانێکی پاراستنی بۆ دانراوە، لە گورگ نزیک نابێتەوە، نیاز و رازی خۆی بە گورگ باس ناکات.
لە چیرۆکی (بەفرین) دا، کە داهێنەری فیلمی کارتۆن و سینەماکاری ناسراوی ئەمریکی و جیهانی (واڵت دیزنی: ١٩٠١_١٩٦٦) کردوویە بە فیلمی کارتۆنی ئەنیمەیشن، دەستکاری دەقەکەی کردووە، زۆری لێ گۆڕیوە. بۆ نموونە لە پێشەکی ئەم فیلمەدا، واڵت دیزنی نووسیوەتی:"جارێکیان شازادەیەکی جوان، ناوی سنۆوایت (بەفرین) بوو، قژێکی رەش وەکو شەو، لێوەکانی سووربوون وەکو گوڵ، پێستی سپی وەکو بەفر".
بەڵام لە دەقە کلاسیکییەکەیدا، پێشەکی ئەم چیرۆکە، بەم شێوەیەیە:" جارێکیان لە ناوەڕاستی زستاندا، کە بەفر وەک پەڕەی سپی لە ئاسمانەوە دەهاتە خوارەوە، شاژن لای پەنجەرەیەکی کۆشکەکەوە دانیشتبوو، خەریکی دروومان بوو، داری پەنجەرەکەیان لە داری ئەبەنەسی رەش بوو. شاژن لە دیمەنی بەفر بارینیەکەی دەڕوانی، خەیاڵ بردیەوە. لە پڕێکدا دەرزییەکە چوو پەنجە تووتەی دەستە چەپیدا، خوێنی لێهات، سێ تنۆک خوێنی ئاڵ کەوتنە سەر بەفرەکە. شاژن لە بەر خۆیەوە وتی: ئایا منداڵێکم دەبێت، سپی بێت وەکو بەفر، سوورە بێت وەکو خوێن، قژی رەش بێت وەکو داری چوارچێوەی پەنجەرەکە؟". دەبینین ئەم پێشەکییە دەوڵەمەندە بە وشەی جوانی زمان، منداڵان بە خوێندنەوەی یا بە بیستنی ئەم پێشەکییە، چێژ لەو وشە جوانانە وەردەگرن.

دوو تیۆر هەوڵی ئەوەیان داوە، کە رەسەنایەتی و رەگەزی هاوبەشەکانی نێوان چیرۆکە ئەفسانەییەکان لێکبدەنەوە. کە لە ناو گەلانی هەموو کێشوەرەکاندا بڵاوبوونەتەوە.
تیۆری یەکەم، دەڵێ: هەر چیرۆکێکی ئەفسانەیی دیاریکراو، لە رەسەنایەتی یەک سەرچاوەوە سەری هەڵداوە. دوایش بە درێژایی ساڵان بڵاوبۆتەوە و لە کولتوورەکەوە بۆ کولتوورێکی تر

گوێزراوەتەوە.

تیۆری دووەم: ئاماژە بەوە دەکا، کە چیرۆکە ئەفسانەییەکان، بەری ئەزموونی هاوبەشی مرۆڤایەتین، کە لە دوییدا بە شێوازێکی ڕەسەنایەتی جیاواز دەرکەوتوون.

تا ئەمڕۆش چەندوچوون دەربارەی لێکدانەوەی ئەم دوو تیۆرە هەیە، ساغ نەبۆتەوە کە کامیان ڕاستە.. دەشێش لە تێکەڵەی هەردوو تیۆرەکە پێکهاتبن.

چیرۆکەکانی، ئەفسانەنووسی بەناوبانگی یۆنانی (ئیزۆپ : ٦٢٠- ٥٦٠ : پ. ز) لە نێوان یەکەمین چیرۆکە ئەفسانەییە نووسراوەکانن، کە لە هەموو جیهاندا ناوبانگیان دەرکردووە. بەشێکی زۆریشیان بە سەر هەموو زمانەکانی گەلانی جیهان وەرگێڕاون.

نووسەری ڕۆمانی (فویدرۆس) لە ساڵی (٣٢٠) ی پێش زایینی، بەشێک لە چیرۆکە ئەفسانەییەکانی (ئیزۆپ) ی وەرگێڕاوەتە سەر لاتینی.

ئیزۆپ، زیاتر لە (٦٠٠) چیرۆکی ئەفسانەیی نووسیوە.

چیرۆکنووسێکی تری یۆنانی، بە ناوی (هیزیۆدۆس) لە پێش ئیزوپ، لە ساڵی (٨٠٠) ی پێش زایینی کۆمەڵێک چیرۆکی ئەفسانەیی نووسیوە.

چیرۆکە ئەفسانەییەکانی، فەیلەسووفی هیندی (بەیدەبا) لەژێر ناوی (کلیله و دیمنه) دا،

مێژووی ئەم چیرۆکە ئەفسانەییانەش بۆ ساڵانی پێش زایینی دەگەڕێنەوە.

نووسەری بە ناوبانگی فەڕەنسی (جان دی لافۆنتین : ١٦٢١-١٦٩٥) لە پەرتووکێکی دوانزە بەرگیدا (٢٤٣) چیرۆکەشیعری ئەفسانەی نووسیون و چاپی کردوون.

(چارلز پیرۆ: ١٦٢٨ــ ١٧٠٣) نووسەرێکی فەڕەنسی بە ناوبانگە و بە کەڵەنووسەری چیرۆکە ئەفسانەییەکانی منداڵان دادەنرێ، کۆمەڵێک چیرۆکی ئەفسانەیی بۆ منداڵان نووسیووە، کە هەندێکیان بە شاکاری جیهانی ئەدەبی منداڵان دانراون. لەوانەش: ساندرێلا، یا (ساندرێلا و پێڵاوە شووشەییەکە)، کڵۆوانەسوور، شۆخە نووستووەکە، ریش شینەکە، پشیلەی چەکمەلەپێ.

برایانی ئەڵمانی (یاکوب کارڵ گریم : ١٧٨٥- ١٨٦٣) و (ولیەم کارڵ گریم: ١٧٨٦-١٨٩٥) لە ساڵی (١٨١٢) دا (١٥٦) چیرۆکی ئەفسانەییان، کۆکردنەوە ودووبارە نووسیاننەوە و لەژێر ناوی (چیرۆك بۆ منداڵان و ماڵان) لە بەرلین چاپکراوە.

هەر لە شێوازی برایانی گریمی ئەڵمانی، دوو چیرۆکنووس و

فۆلکلۆریستی نەرویجی، ناویان (پیتەر کریستین ئاسبیورنسن: ١٨١٢ـ ١٨٨٢) و (یۆرگن ئینگبریتسن مۆ: ١٨١٣ـ ١٨٨٥) لە نێوان ساڵانی (١٨٤١-١٨٤٤) یەکەمین کۆمەڵە چیرۆکی ئەفسانەیی نەرویجییان کۆکردنەوە و نووسییانەوە و لەژێر ناوی (چیرۆکە نەرویجییە میللییەکان) دا چاپیان کرد، کە بەشێکی زۆریان بۆ منداڵان دەشێن.

کەڵە چیرۆکنووس و شانۆنووسی بەناوبانگی دانیمارکی و جیهانی، (هانز کریستیان ئەندەرسن: ١٨٠٥-١٨٧٥). هانز ئەندەرسن بە باوکی چیرۆکی منداڵان لە جیهاندا دانراوە ، هانز لە ساڵی (١٨٣٥) دا یەکەمین پەرتووکی خۆی لەژێر ناوی (چیرۆکە ئەفسانەییەکان بۆ منداڵان) چاپکرد و بڵاوی کردەوە. لەوانەش (پەڕاوی سوور، تەمالیزا، کچە شقارتەفرۆشەکە، کاڵای باڵای ئیمپراتۆرە تازەکە، جووچکە مراوییەکی ناشیرین، شازادەی بەفر، کچە شوانەکە، قازە کێوییەکان، سەربازەکی تەنەکە، پەرییە بچکۆلەی دەریا، شازادە و دەنکە فاسۆلیا، چیرۆکی دایکێک، ڕۆژنامەنووس،… هتد) تێکڕا هانز ئەندەرسن (١٥٠) چیرۆکی ئەفسانەیی بۆ منداڵان نووسیوە. ژمارەی پەرتووکە چاپکراوەکانیشی (١٦٨) پەرتووکن.

چیرۆکنووسی بەناوبانگی ئینگلیزی (لویس کارۆل: ١٨٣٢- ١٨٩٨)، کە چیرۆکی (ئەلیس لە وڵاتی عاجباتییەکان) ی نووسیوە، کە بە شاکارێکی چیرۆکی ئەفسانەیی منداڵان لە جیهاندا دادەنرێ. پاڵەوانی ئەم چیرۆکە کچێکی بچووکی (١٢) ساڵانە، بە ناوی (ئەلیس) ە. دەکەوێتە وڵاتێکی ژێر زەوییەوە، کە خەڵکییەی لەگەڵ مرۆڤی سەرزەویدا زۆر جیاوازن، شتی عاجباتی وسەیرلە وڵاتەکەیاندا هەن. لە دواییدا ئەلیس بە هۆی جادووگەرەکەوە، دێتەوە سەر زەوی و دەگەڕێتەوە بۆ ماڵی خۆیان.

جوانی لە چیرۆکە ئەفسانەییەکاندا:

زاناکان دەڵێن چیرۆکە ئەفسانەییەکان، جەخت لەسەر جوانی دەکەن، نموونەی جوانی مێینە و گرنگیدان بە بەژنی جوان پانتاییەکی زۆریان لە چیرۆکە ئەفسانەییەکاندا، گرتووەتەوە، ئاماژە بەوە دەکەن کە جوانی و ناشیرینی لە (٩٤%) چیرۆکەکانن. لە چیرۆکی (ساندرێلا) دا (١١٤) جار ئاماژە بە جوانی مێینە کراوە، بەڵام (٣٥) جار ئاماژە بە جوانی نێرینە کراوە.

لە پەرتووکەکەی برایانی گریمی ئەڵمانی (جاکوب و ولیەم) کە چیرۆکەکانیان خەیاڵی و ئەفسانەیین، کە سەرەتای لەسەدەی حەڤدەیەمدا بە زمانی ئەڵمانی نووسیویانە و لە ساڵی (١٨٥١) دا وەریان گێڕاوە بۆ ئینگلیزی، بە زۆری کەسایەتییە شۆخواز و

بەدکارەکان، کەسانی ناشیرین و بەدن. کارجوانەکانیش کەسانی باش جوانن.
زۆربەی پاڵەوانەکانی چیرۆکە ئەفسانەییەکان، لە کچە شۆخ و جوانەکانن، کە گوزارشت لە دڵپاکی و چاکە و کارجوانی و خۆشی و سۆزداری و خۆشەویستی و ژیان دەکەن. ناشیرینەکانیش کە لە (١٧%)ی چیرۆکە ئەفسانەییەکانن، گوزارشت لە شەڕخوازی و بەدکاری و ستەمکاری دەکەن. جوانی و ناشیرینی، وەکو توانای هەر کەسایەتییەک بە باشی و خراپی بەکاریان هێناون. بەڵام بەدەریش لەم یاسا و بۆچوونەدا هەیە بە نموونە: باوەژنەکەی بەفرین ژنێکی جوان بوو، بەڵام نیاز و ڕەفتاری بەد و ناشیرین و خراپ بوون. لە چیرۆکە ئەفسانەییەکاندا، زەحمەتە کەسانێکی ناشیرین بدۆزرێنەوە، کە دلۆڤان و دڵپاک بن.
کەواتە پەیوەندییەکی گەورە لە نێوان جوانی و چاکەدا هەیە، بە پێچەوانەشەوە، لە نێوان ناشةیرینی و تەمەڵی و خراپە و شەڕدا هەیە.
لە بەشێکی زۆر لە چیرۆک بۆ منداڵان، کچێکی بچووک و ژیر و زیرەک و جوان بووە بە پاڵەوان یا کەسایەتی سەرەکی چیرۆک.
لە زۆر زنجیرە دراما و فیلمی سینەماییدا، ڕۆڵی سۆزداری و خۆشەویستی و جوانکاری و دلۆڤانی، دراوە بە کچێکی جوان یا کوڕێکی شۆخ و شەنگ یا پێکەوە ڕۆڵیان هەیە. ڕۆڵی شەڕخوازی و دڵڕەقی و بەدکاری و خراپە، بە زۆری دراوە بە کچێک یا کوڕێکی ڕووخسار ناشیرین. وەکو وتمان بەدەر لەم یاسایەشدا هەن.
لە زۆربەی چیرۆکە ئەفسانەییەکاندا، کات و شوێن دیاری نەکراون. بە زۆری، بە پەرگرافی جارێکیان دەست پێدەکەن. چیرۆکە ئەفسانییە کوردییەکان بەم دەستەواژانە دەستپێدەکەن: (هەبوو نەبوو) یا (جارێک لە جاران) یا (ساڵێک لە ساڵان). کۆتاییەکانیشیان: بە: (چەپکی گوڵ و چەپکی نێرگز.. مەرگتان نەبینم هەرگیزاو هەرگیز) یا (منیش هاتمەوە.. کەوشەکەم یا ـ کڵاشەکەم ـ دڕا.. هیچیشم پێ نەبڕا).
من پێموایە کە جوانترین سەرەتا و جوانترین کۆتایین، لە هیچ چیرۆکێکی ئەفسانەیی گەلانی تردا، سەرەتا و کۆتایی جوانی وام بەرچاو نەکەوتوون.
گرنگییەکانی چیرۆکە ئەفسانەییەکان بۆ منداڵان:
هیچ لە لێکۆڵینەوەکان، لەگەڵ ئەوەدا نین، کە چیرۆکە ئەفسانەییەکان لە لیستی چیرۆک بۆ منداڵان لابدرێن. لێکۆڵینەوەکان جەخت لەسەر ئەوە دەکەنەوە، کە چیرۆکە خەیاڵی و

ئەفسانەییەکان، سوود و گرنگییەکی زۆریان بۆ منداڵان هەیە. منداڵانی ئەمڕۆش چ□□ژ و خ□□شی لەو چیرۆکە ئەفسانەییانە وەردەگرن. کە چەندین سەدە پێش ئێستا بە زارەکی بۆ منداڵانیان گێڕاونەتەوە. بە کورتی ئەمانە بەشێکن لە گرنگییەکانی چیرۆکە خەیاڵی و ئەفسانەییەکان بۆ منداڵان:

١- زۆر بەی چیرۆکە ئەفسانەییەکان، هیوا بە منداڵان دەبەخشن. ئەوەیان فێردەکەن کە بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانیان، پێویستیان بە هەوڵ و تێکۆشان و کۆڵنەدانە، فێری ئەوە دەبن، کە چۆن بەسەر ئەو کۆسپ و تەگەرانەدا سەربکەون کە دێنە رێیان. چۆن گرفت و کێشەکانیان چارەسەربکەن. چۆن لەگەڵ هەڵوێستە ترسناکەکاندا مامەڵە و رەفتار بکەن. چۆن رووبەڕووی هەموو ئەو مەترسییانە ببنەوە کە رووبەڕوویان د□ب□ن□وە. تێدەگەن کە جیهان تەنیا لە گەزۆ و لۆکە و گوڵ و تیشکی خۆر و پەلکەزێڕینە و بەهار دروست نەبووە، بە گوژاڵک بەردی رەق و دڕک و شەوزەنگ و بروسکە و زستانی سەختیش دروست بووە.

٢- چیرۆکە ئەفسانییەکان، رووڵێکی گرنگیان لە رۆشنبیریکردنی منداڵاندا هەیە. لە رۆشنبیریی سەردەمەکانی کۆن، بەڵام راستییەکان هێشتا پەیوەندیان بەم سەردەمەوە هەیە. گەلێ چیرۆکی ئەفسانەیی هاوبەش لە نێوانی کولتووری گەلاندا هەیە. چونکە کێشەکان هەمان کێشەن کە رووبەڕوویان بوونەتەوە و دەبن. لە هەر شوێنێکی جیهاندا بژین، هەمووان بۆ زاڵبوون بەسەر ه□□ژاری، ستەم، زۆرداری، چەوسانەوە، کوێرەوەری و بۆ لە ناوبردنی ئەژدیهاکانی (دیکتاتۆرەکانی) ئەمڕۆ تیدەک□ش□ن.

٣- لە دیدی زانستییەوە، منداڵانی خوێنەرانی بچووکی ئەمڕۆ، رۆشنبیرانی داهاتوون، بە گوێگرتن و خوێندنەوەی چیرۆکە ئەفسانەییەکان. بە شێوازێکی بابەتیانە، بنەماکانی چیرۆک فێردەبن (ئامادەکردن، کەسایەتی، پاڵەوان، کارەکتەر، گرێ، بڕیار، جووڵەی بۆ سەرەوە، لووتکە، وردبینی و چارەسەر، کۆتایی) جیاوازیش لە نێوان چیرۆکی خەیاڵی و راستیدا دەکەن. کە منداڵان لەو چیرۆکانە تێبگەن، دەبنە پاڵپشت بۆ پێشبینیکردن و تێگەیشتن لە چیرۆکەکانی تر کە دەیانخوێننەوە.

٤- چیرۆکە ئەفسانەییەکان، خەیاڵی منداڵان فراوانتر دەکەن و زیاتر گەشەی پێدەکەن و پێشیدەخەن. خەیاڵیش گرنگە. (ناپلیۆن) دەڵێ:"ئەوە خەیاڵە کە جیهان بەڕیۆە دەبا"

٥- چیرۆکە ئەفسانەییەکان، ئەوەیان سەلماندووە کە خۆشەویستی شتێکی باشە، هەمیشەش باشی و خۆشی لێدەکەوێتەوە. لە

چیرۆکی (بەفرین) دا کە لەژێر کاریگەری جادوویی باوەژنەکەیدا سڕببوو، بە هێزی ماچکردنێکی خۆشەویستی، لە لایەن میرزادەیەکی لاوەوە، جادووەکە بەتاڵ بۆوە و بەفرین هاتەوە هۆش خۆی. خۆشەویستی دەندەیەک دەکات بە میرزادەیکی نەرم و نیان و چاکەخواز. لە سایەی خۆشەویستیدا، هەموو شتێکی نەرێنی دەگۆڕێن بۆ ئەرێنی.

٦- چیرۆکە ئەفسانەییەکان ئەوەیان سەلماندووە، کە باشی باشترین خەسڵەتی مرۆڤە، باشی و چاکە لەگەڵ کەسانێک کە پێویستیان بە چاکە هەیە، ڕۆژگار و ژیانیان لە تەنگانە و بە ئومێدی و ڕەشبینی و ناخۆشییەوە، دەگۆڕێت بە هیوا و بە گەشبینی و خۆشی و شادی.

٧- چیرۆکە ئەفسانەییەکان، گرنگی هاوڕێی دڵسۆز بە منداڵان دەسەلمێنن، کە کەس بە تەنیا ناژی، هاوڕێی دڵسۆز لە تەنگانەدا دەبێت بە فریاڕەس و یارمەتی هاوڕێی داماوی دەدات و لە تەنگانە رزگاری دەکات.

٨- چیرۆکە ئەفسانەییەکان، ئەوە فێری منداڵان دەکەن، ژیان هەمیشە لە لە گۆڕانگاری و نوێبوونەوە دایە، هەردەم بە هیوای ژیان و داهاتوویەکی باشتر و گەشترەوە بن.

٩- چیرۆکە ئەفسانەییەکان ئەوە فێری منداڵان دەکەن، کە وانە لە شکستییەکانیان وەربگرن و کۆڵنەدەن و .. ئەوەش بزانن کە ئەستەم بوونی نییە، لە سایەی خەبات و خۆڕاگری و کۆڵنەداندا، هەموو خەون و خۆزگە و هیوایەک دێنەدی.

١٠- چیرۆکە ئەفسانەییەکان، بنەمای گرنگ فێری منداڵان دەکەن، فێریان دەکەن کە هەمیشە هیواخواز و گەشبین و لێو خەندە و پێکەنین و چاکەخواز و لێبووردە و دڵ پڕ لە خۆشەویستی بن. خۆڕاگر و متمانە بە خۆ بن.

١١- گوێکرتن یا خوێندنەوەی چیرۆکە ئەفسانەییەکان لایەن منداڵانەوە، دەرفەتێکی باشە بۆ فێربوونی وشە و رستەی تازەی زمان.

١٢- چیرۆکە ئەفسانەییەکان، کارتێکردی درامی باشیان لەسەر منداڵان هەیە. بە کەرەستەیەکی زۆر باش دادەنرێن، گەر بە شێوەی یاری کردن، یا بەشێوەی نمایشی بووکەڵانەی بزوێنی دروستکراو بە منداڵان پێشکەشیان بکرێن.

١٣- چیرۆکە ئەفسانەییەکان، گەشە بە سۆزداری و نیانی دەروونی منداڵان دەکەن. لە چیرۆکە ئەفسانەییەکاندا، کێشە راستییەکانی ژیان دەردەکەون، لە سیناریۆی خەیاڵیدا، بە زۆری پاڵەوانەکان نابەزن و بەسەر هەموو کێشەکاندا سەردەکەون. بەڵام منداڵان

پێویستییان بەوە هەیە، کە بزانن لە ژینگەی ئارامیشدا، خراپە و کارەسات دەنەڕەی هەموان. کەس لە بەرهەڵستییەکان پارێزبەندی نییە. بۆیە پێویستیمان بەوە هەیە کە سۆزداری لە دەروونی منداڵان دا بنیادبنێین، تابتوانن لە کاتە دژوار و قورسەکاندا، ڕووبەڕووببنەوە و خۆڕاگربن. ئەوە هەڵەیە کە هەردەم منداڵەکانمان بپارێزین، خۆیان بە لاواز و بێ دەسەڵات بزانن، بەرگەی هیچ گرفت و ڕووبەڕووبوونەوەیەک نەگرن کە پێویستییان بە هێز بێت.

١٤ـ چیرۆکە ئەفسانەییەکان، زمانێکی هاوبەشن بۆ ڕۆشنبیریکردنی منداڵان، کە پێدەدەن (نەهێشتنی نەزانینی ڕۆشنبیری). بەڵکو ئەم چیرۆکانە سنووری ڕۆشنبیری دەبەزێنن، گەلێ لە کولتوورەکان هاوبەشن لە چیرۆکە ئەفسانەییەکاندا. منداڵان لە ڕۆشنبیری گەلانی تر کەڵک وەردەگرن.

١٥ـ چیرۆکە ئەفسانەییەکان، هەلی فێربوونی، شارەزایی بیرکردنەوەی ڕەخنەیی بە دایکان و باوکانی منداڵان دەبەخشن.

١٦ـ چیرۆکە ئەفسانەییەکان، وانەن بە منداڵان، بۆ فێربوونی ڕەوشت و ڕەفتاری دروست و پەند وەرگرتن وانە فێربوون. بۆ نموونە: فێری ئەو مەبەست و پەندانە دەبن، کە لە چیرۆکی ئەفسانەیی (ساندرێلا) و (کچە بچووکەکە ـ گۆڵدیلۆکس ـ و سێ ورچ) و (بەفرین) و چەندین چیرۆکی تردا هەن.

١٧ـ منداڵان بە خوێندنەوەی چیرۆکە ئەفسانەییەکان لە پەرتووکی وێنەداری ڕەنگاوڕەنگی جواندا، خۆشەویستییان بۆ پەرتووک دەبێ و دەبن بە پەرتووکدۆست.

چیرۆکە ئەفسانەییەکان، دەروازەیەکن بۆ چوونە ناو جیهانی ئەفسووناوی پەرتووک. باشتر وایە لە منداڵییەوە، مەیلی منداڵان بە گرنگیدان بە لای پەرتووکدا ڕابکێشین.

١٨ـ گێڕانەوە یا بە خوێندنەوەی چیرۆکە ئەفسانەییەکان بۆ منداڵان، کاتێکی پەیوەندی زۆر باش لە نێوان دایکان و باوکان و منداڵاندا دەڕەخسێنن. دەتوانن لە ڕێی ئەم چیرۆکانەوە، ئیلهامی خوێندنەوەی هەمیشەیی بە منداڵەکانتان ببەخشن. تا ببێ بە خوویەکی جوانیان. ئەم ڕاستییەشتان بۆ دەردەکەوێت، کە منداڵان چەند تامەزرۆی چیرۆکی خەیاڵی و ئەفسانەیی خۆشن.

١٩ـ چیرۆکە ئەفسانەییەکان، منداڵان فێری ڕەخنە دەکەن، لە میانەی ڕوانینیان لە هەڵوێستەکانی کەسایەتی سەرەکی بە هەموو ئەو سەرکێشیانەی کە ملی پێوە دەنێ. دەتوانن هەڵوێستی خۆیان دیاری بکەن، گەر ئەوان لە شوێنی ئەو کەسایەتییانەی چیرۆکەکان بن، بە شێوازێکی جیاوز چیدەکەن؟ بۆ نموونە لە چیرۆکی (بەفرین) دا،

گەر ئەوان لە شوێن بەفرین بوونایە، سێوەکەیان لە (پیرەژن)
ەکە وەدەگرت؟ یا لە چیرۆکی (کۆڵوا نەسوور) گەر ئەوان بوونایە،
ئامۆژگارییەکەی دایکیان لەیاد دەکرد؟ راز و نیازی خۆیان بۆ
گورگە دەگێڕایەوە؟ دەیان وت: دەچم بۆ لای داپیرەم؟

٢٠ـ چیرۆکە ئەفسانەییەکان، ئەوەش فێری منداڵان دەکەن، بە رەواڵەت و رووخسار لە کەس نەڕەوان□ن، پیرەژنێک جوان و بێتاوانە لە رووخساردا، بەڵام لە چیرۆکی بەفرین دا، شەڕانی و خراپە و بەدکارە، ئیرەیی بە جوانی بەفرین دەبات.

بەڵام دەشێ گۆرێلایەکی گەورە و ترسناک، دل□قان بێت و دڵی لە زێڕ بێت، منداڵێکی ئادەمیزاد بەخیوبکا. وەک لە چیرۆکی (تەڕەزان و مەیموونەکەی) دا دەبینین.

٢١ـ زانای دەروونناسی منداڵان (برۆنۆ بتیلهایم) کە پسپۆرە لە گرنگییەکانی چیرۆکە خەیاڵییەکان لە قۆناغی مندا□ییدا، پێیوایە:"دەشێ چیرۆکە خەیاڵییەکان یارمەتی منداڵان بدەن لە رەواندنەوەی دڵەڕاوکێدا، کە هێشتا ناتوانن لێکدانەوەی بۆ بکەن". بە زۆری لە چیرۆکە خەیاڵییەکاندا، منداڵانی کارەکتەر و کەسایەتی سەرەکی چیرۆکەکان، بەسەر شەڕدا سەردەکەون.

٢٢ـ چیرۆکە ئەفسانەییەکان یا خەیاڵییەکان، گەر سەرکێشیان تێیاندا نەبێ، پاڵەوانەکان ئامادەیی ئەوەیان تێدا نەبێت، لە ناوچە و چوارچێوەی خۆیان دەرنەچن و شتێکی تازە تاقینەکەنەوە، ئەو چیرۆکانە چێژێکی ئەوتۆ نابەخشن. گەر منداڵەکانتان ویستیان مل بە کارێکی سەرکێشییەوە بنێن و خۆیان تاقیبکەنەوە، بۆ فێربوونی شتێکی تازە، رێگریان لێ مەکەن، هەموو داهێنانەکان لە ئەنجامی تاقیکردنەوەدا هاتوونەتەدی. بەڵام بۆ ئەنجامدانی هەر تاقیکردنەوەیەک، پێویستە لە پێشا بە وردی بیری لێبکرێتەوە و پ□لانی بۆ دابنرێت و پێشبینی ئەگەر و گریمانەکان بکرێن. بۆ نموونە لە چیرۆکی خەیاڵی (سێ بەرازی بچووک) دا، گرتنە بەری رێگای ئاسان، هەڵبژاردنێکی زیرەکانە نییە. بەرازە بچکۆلەکە، پلانی داڕشتبوو، پێشبینی ئەگەرەکانی کردبوو. بۆیە خانووەکەی لە خشت دروست کرد، کە شوێنێکی دڵنیایی بوو. بەڵام دووانەکەی تر خانووەکانیان لە پووش و لە زەل دروست کردن، بۆیە گورگەکە بە فووکردن هەردوو خانووەکەیانی رووخاند، هەردووکیان رایان کرد و چوونە ناو خانووی ورچۆلە بچووکەکەوە. گورگە نەیتوانی نە بە فوو و نە بە پاڵانان خانووکەی بڕووخێنێ.

دایکان و باوکانی خۆشەویست، مامۆستا دڵسۆزەکان، سوود و گرنگییەکانی چیرۆکە ئەفسانەیی و خەیاڵییەکان لەبەرچاوتان بگرن. پێویستە حەز و تامەزرۆیی و متووی منداڵەکانتان بۆ

چیرۆک بقەزنەوە، بە پێی تەمەن و قۆناغەکانی گەشەکردنی منداڵەکانتان، ئەو چیرۆکە ئەفسانەیی یا خەیاڵییانەیان بۆ هەڵبژێرن کە گونجاون بۆیان، بە دەنگێکی ناسک و بە شێوازێکی شیرین و بە چێژەوە بۆیان بگێڕنەوە یا بۆیان بخوێننەوە. ئەوەش بۆ یەکجاری مەخەنە دڵی منداڵەکانتانەوە، کە چیرۆکە ئەفسانەییەکان هەردەم ترسناکن، هەر لەبەر ئەوەی کە هەندێکیان ترسناکن یا دروست نین. بەڵام لە چاپکراوە تازەکانی ئەمڕۆدا، دەستکاری بەشێکی ئەو چیرۆکە ترسناکانە کراون. کۆتاییەکانیان بە خۆشی و سەرکەوتن کۆتایی پێ هێناون.

(*) بۆ نووسینی ئەم بابەتە، بێجگە لە پەرتووکەکە چاپکراوەکەی خۆم، سوودیشم لە چەندین نووسین، کە لە سایتە ئینگلیزییەکاندا بڵاوکراونەتەوە، وەرگرتوون:

١ـ چاوپێخشانێک بۆ مێژووی ئەدەبی منداڵان . ڕەزا شوان . کەرکووک. ٢٠١٥

٢ـ حیکایەت و چیرۆک بۆ منداڵان . لۆرا مایزەر . ٢٠١٧

٣ـ مێژووی چیرۆک . سۆزی ماکچی

٤ـ ڕەسەنی چیرۆکە ئەفسانەییەکان . سارا گراساد و جەمشید تەهرانی . ٢٠١٦

٥ـ سوودەکانی چیرۆکە ئەفسانەییەکان. نیپیان توتەرینگ.

٦ـ چیرۆکە ئەفسانەییەکان، جەخت لەسەر جوانی دەکەن . ئیرین هاتفی . ٢٠٠٦

ڕەزا شوان

نەرویج: ٢٨/ئۆکتۆبەر/٢٠٢٠

پرووشەکانی ئەوین... 3- شیعری: ستیڤان شەمزینی

بەشی سێهەم...

هەرچی شاڕێگاکانی رۆحمەوە
دێتەوە بەردەم ماڵی ئەوینی تۆ
هەرچی رووبارەکانی خەیاڵمە
دەڕژێنە نێو دەریای خەونی تۆ
هەرچی تنۆکە بارانەکانی هەستمە
ئەبارێنە سەر دڵی نەرمی تۆ

تاکوو تۆ دەریا بیت
بەڵێن بێ منیش شەپۆلی عەشق بم
تاکوو تۆ ئاسمان بیت
بەڵێن بێ منیش خۆری ئەوین بم
بیرت بێت کە جۆرێکی ترم لە باران
لە بری ئەوەی بڕژێمە سەر جەستەت
دڵۆپ دڵۆپ ئەبارێمە ناو دڵت

رۆژژمێری تەمەنم رووەو کۆتایی ئەڕوا
جەستەی تەزیوم بە کورەی مەرگا گوزەر ئەکا
نەغمەی زیکری ئەشقم بە گوێی مەعشوق ناگا
بەپێوە ئەمرم و شیعرەکانم لای تۆ هەر هەناسە ئەدا

پێشتر نوقمی شەوەزەنگ بووم،
ئێستا لە رووناکی ئاهورامەزدا هەڵکێشراوم،
پێشتر پارچەیەک لە تووڕەیی بووم
هەنووکە لە میهری مەسیحدا تەعمید کراوم
ئەوسا وشکەساڵی رۆحی خواردبووم
ئێستا شەستە بارانی ئەشقی تۆ سەوزم ئەکاتەوە

ئەچمە ئەشکەوتی بێ بنی فەرهەنگ
ئەڕۆمە قووڵایی ئۆقیانووسی زمان
تا بە رازاوەترین شێواز بۆت بنووسم
بۆ ئەوەی هەستی شەیدابوونم

بە گەرم و گوڕیی ئاگری دەمەوێ بگاتە لات

تۆ چەشنی موعجیزەیەک هاتیت
لاپەڕەکانی دەمت یەک یەک خوێندەوە
لە کۆتا لاپەڕەدا بەخەتێکی درشت نووسیت:
خەشم ئەوەی و کتێبەکەت داخست!

لە بەرەبەیانی تەمەندا قاوەیەکم بە خەم گرتەوە
لە بەختی مندا پەرییەکی دەریا دەرکەوت
لەوساوە تا ئێستا هەر چاوەڕوان بووم
وەختێک تۆ دەرکەوتی،
پەری ناو قاوەکەم ناسییەوە و
بڕوام بە جادوو هێنا

ڕەشەبای حوزن هات، تۆ هەر نەهاتی
گەردەلولی بێهودەیی هات، تۆ هەر نەهاتی
زریانی کوێرەوەریی هات، تۆ هەر نەهاتی
چرکە بێزارەکەرەکان هەموو هاتن، تۆ نەهاتی
ڕۆژەکان هاتن و ڕۆیشتن، تۆ هەر نەهاتی
لە کۆتاییدا مەرگ هات و
تۆ چەند خولەک دواتر گەیشتیت

بە ئەبەد ئەڵێم، ئیدی
لەناو کتێبەکاندا بێم بگەڕێ
لەناو حکایەتەکاندا گوێم لێ بگرێ
لە ئەفسانەکاندا بمدۆزەرەوە
چوونکە، عەشق
باڵی دوا سەفەری پێبەخشیووم و
ئەبەد ناگەڕێمەوە

شیعــــــر: ئاگـــــاداری پەنجەرە بچوکەکان بن … نەوزاد بەندی

لە پەنجەرەیەکی بچوکەوە ،
دنیایەک تیشک و ڕوناکی دێتەژوورەوە ..
ئاسمانێک هەوا و شەماڵ دێن لەو دیو سنوورەوە ..
بۆنی گوڵ ..
بۆنی باران ..
دەنگی بانگ ..
شێوەی یار ..
خاڵخاڵۆکە ..
بەفر و باران..
بۆنی چێشتی دراوسێکان ..
تەپ و تۆز ..
کۆکتێل و خورما خۆرەی هەڵهاتوو ..
پەپولە ، دێن لە دوورەوە ..
پۆلێ مێشولە و ..مار□ملکە دزە ئەکەن ..
قالۆنچە ..
دوپشک ..
مار ، بەشداری ئەو حەزە ئەکەن ..
سواڵکەر ..
پشیلەیەک وپێنج بێچوو ..
کۆڤید نۆزدە ..
بۆنی زێراب ..
جاسوس ..
وڕەی ئوتومبیل
فیشەک ..
نارنجۆک ..
جنێو ..
پیاو کوژ ..

دز ..
شەڕواڵ پیس ..
سیاسی ..
لە پەنجەرە بچوکەکان ئەدەن …

ئاگادار بن ..
پەنجەرە بچوکەکان گەورە نەبن ..
چونکە توشی هەرچی زوڵم و جەورە ، ئەبن ..

پەنجەرە ڕێک وەکو سەرۆک ،
یان ئەبێتە دنیایەکی
پڕ لە داد و
زانست و
جوانی و
ڕازاوە ..
یان ئەبێتە زیندانێکی
پڕ نادادی و
برسێتی و
جەنگ و
نەزانی و
دواکەوتن ..لە هەر چوار لاوە ..
وڵات ئەکا بە کەلاوە ..

ئاگادار بن ، سەرۆکەکان گەورە نەبن ..
چونکە توشی هەرچی زوڵم و جەورە ئەبن ..

نەوزاد بەندی